

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2016-2019

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Klabouch

**Programy zacházení a aktivity programů zacházení ve
Vazební věznici Praha-Pankrác**

Praha 2019

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2016-2019

BACHELOR THESIS

Martin Klabouch

**Programs of treatment and activities of treatment
programs in Custodial Prison Praha-Pankrác**

Prague 2019

The Bachelor Thesis Work Supervisor: doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Martin Klabouch

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce. Mé poděkování patří též Dr. Jindřichovi Novému Ph.D. za zajímavé připomínky a podněty při psaní práce.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá programy zacházení a aktivitami programů zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác. Je nastíněna stručná historie vězeňství se zaměřením především na devatenácté a dvacáté století na našem území, historie Vazební věznice Praha-Pankrác, současné fungování Vazební věznice Praha-Pankrác, programy zacházení a aktivity programů zacházení, které ve vazební věznici probíhaly v roce 2018. Výzkumná část za pomoci statistických metod charakterizuje odsouzené v rámci České republiky a na základě dotazníkového šetření zkoumá náplň práce speciálního pedagoga a vychovatele a oblibu jednotlivých aktivit programů zacházení mezi odsouzenými.

Klíčová slova

Aktivity programů zacházení, historie Vazební věznice Praha-Pankrác, historie vězeňství, programy zacházení, speciálně výchovné aktivity, speciální pedagog, Vazební věznice Praha-Pankrác, vychovatel, vzdělávací aktivity, zájmové aktivity.

Annotation

This thesis in its theoretical part investigates the treatment programs and the activities of the treatment programs in the Prague Pankrác Custodial Prison. It also outlines the history of imprisonment, focusing especially on the 19th and 20th century in the Czech Republic, history of the Prague Pankrác Custodial Prison, contemporary Prague Pankrác Custodial Prison, treatment programs and the activities of the treatment programs that took place in the prison in 2018. The research part uses the statistical method to characterize the convicted people in the Czech Republic and on the basis of the questionnaire inquiry investigates the contents of work of the special education teacher and instructor and also the popularity of individual activities of the treatment programs among the convicted.

Keywords

Activities of the treatment programs, education activities, history of imprisonment, history of the Prague Pankrác Custodial Prison, instructor, leisure activities, Prague Pankrác Custodial Prison, special education activities, special education teacher, treatment programs,

ÚVOD	8
1 HISTORIE VĚZEŇSTVÍ	10
1.1 Historie Vazební věznice Praha-Pankrác.....	15
2 SOUČASNOST VE VAZEBNÍ VĚZNICI PRAHA-PANKRÁC	19
3 PROGRAMY ZACHÁZENÍ	23
3.1 Pracovní aktivity.....	25
3.2 Vzdělávací aktivity.....	28
3.3 Speciálně výchovné aktivity.....	33
3.4 Zájmové aktivity.....	36
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	43
4.1 Cíl výzkumného šetření.....	43
4.2 Zpracování statistických údajů.....	43
4.3 Výzkumná metodika — dotazníkové šetření.....	50
4.3.1 Problémy spojené s výzkumem.....	51
4.4 Výledky výzkumného šetření.....	52
4.5 Interpretace a diskuse výsledků výzkumu.....	57
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
SEZNAM ZKRATEK	66
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	67
SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Vězeňství je v České republice hojně řešeným a medializovaným problémem. Je však nezbytně nutné si uvědomit, že výkon trestu odnětí svobody by měl vždy být až posledním prostředkem, který je společností použit k potrestání pachatele trestného činu. Silně narušuje život nejen pachatele, ale také jeho bezprostředního okolí, především rodiny. Dojde-li k uložení tohoto trestu, měl by být prostředkem ke změně dosavadního kriminálního života odsouzeného a měl by mu napomoci k návratu do života ve společnosti bez dalších kriminálních aktivit. Má-li být docíleno této změny, je potřeba na odsouzeného výchovně působit takovým způsobem, aby jeho znovuzачlenění do společnosti bylo přínosné nejen pro něj, ale také pro jeho rodinu a okolí.

Příprava odsouzeného na začlenění do společnosti probíhá v rámci výkonu trestu odnětí svobody prostřednictvím programů zacházení a jednotlivých aktivit programů zacházení, které jsou hlavním tématem této práce. Aby bylo možné programy zacházení a jednotlivé aktivity přehledně zpracovat, byla pro potřeby práce vybrána Vazební věznice Praha-Pankrác.

Cílem této práce je prezentovat programy zacházení a aktivity programů zacházení, které v roce 2018 probíhaly ve Vazební věznici Praha-Pankrác. Aby bylo možné tohoto cíle dosáhnout, je zapotřebí uvedení určitého kontextu, který lépe napomůže pochopení dané problematiky. Ve stručnosti je uvedena historie vězeňství, která je především zaměřena na devatenácté a dvacáté století na našem území. Dále je uvedena historie Vazební věznice Praha-Pankrác a její současné fungování ve vztahu k odsouzeným.

Samotné programy zacházení a aktivity programů zacházení jsou rozčleněny na aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové. Pro dané skupiny jsou uvedeny příklady konkrétních aktivit, které byly v roce 2018 ve věznici vykonávány. U jednotlivých aktivit je uvedeno, pro jaké skupiny odsouzených jsou určeny, kdo a v jakých prostorách jednotlivé aktivity vede, jaké jsou cíle jednotlivých aktivit a jakých postupů je použito, aby bylo cílů dosaženo.

Výzkumná část práce prohlubuje problematiku aktivit programů zacházení. Snaží se popsat cílovou skupinu, které jsou programy zacházení věnovány. Zejména osoby

odsouzené k trestu odnětí svobody, dále také popsat náplň práce speciálních pedagogů a vychovatelů, kteří jsou ve většině případů vedoucími daných aktivit. Je řešena obliba jednotlivých vzdělávacích, speciálně výchovných a zájmových aktivit.

Toto téma bylo vybráno z důvodu blízkosti tématu a dlouhodobého zájmu studenta o tuto problematiku, v neposlední řadě také pro studentovo případné budoucí pracovní uplatnění v této sféře. Zároveň může být tato práce stavebním kamenem pro další absolventské práce v rámci dalšího studentova studia.

1 HISTORIE VĚZEŇSTVÍ

V průběhu dějin došlo k postupným změnám ve vnímání účelu a také samotného výkonu trestu. V raných počátcích dějin byla představa spravedlnosti a trestu za přestupky vůči společnosti poměrně jednoduchá, cílem udělení trestu byla pomsta a represe. S rozvojem lidské společnosti, tedy i práva a soudnictví, došlo také k vývoji trestání. Například institut odnětí svobody se ve starověku prakticky nevyskytoval, neboť vězení bylo ve starověku a následně také ve středověku, místem izolace pachatele trestného činu, a tedy pouze střežilo vězně. (Jůzla, 2017, s. 54)

V raném středověku se setkáváme s absencí donucovací státní moci, tudíž bylo využíváno právo obyčejové, nepsané. Nezřídka přebírali do svých rukou právo poškozování, a to v duchu „oko za oko, zub za zub“, neboli odvetou. Postupně docházelo k omezování krevní msty státní mocí. V tomto období se stává charakteristickým rysem trestu zastrahování, čímž se trest jako takový pomalu přesouvá od teorie absolutní k teorii preventivní. Středověké tresty byly vykonávány veřejně a byly poměrně drastické. Samotný způsob výkonu trestu se odvíjel od závažnosti spáchaného trestného činu, například trest smrti mohl mít podobu oběšení či stětí, avšak je nezbytné zmínit i existenci drastičtějších trestů, jako například rozčtvrcení, lámání v kole, upálení atp. Nejlehčími středověkými tresty byly tresty zneuct'ující a tresty peněžní. Věznice v tomto období stále plnily funkci zajišťovací. (Černíková, 1996, s. 19)

Určitým předstupněm dnešního výkonu trestu odnětí svobody na doživotí lze považovat galeje, tedy nucené práce, které byly zakotveny v zákonodárství některých zemí od 16. století. (Černíková, 1996, s. 19)

Dle Jůzla (2017, s. 125—126) se od konce 17. století, ale hlavně ve století 18., začíná ve společnosti ukotvovat přesvědčení, že by vězení nemělo být nadmíru surové, ale že by měl být život vězňů spíše chráněn. Tyto myšlenky vycházejí z prací francouzských osvícených filosofů, kteří zdůrazňují význam lidského rozumu, pokroku a humanity, ale reálných podob nabývají zejména pracemi anglických a italských právníků.

Myšlenky Montesquieua, Voltaira, Benthama a dalších osvícených filozofů o trestním právu, penologii a penitenciaristice se v polovině 18. století slily do tzv. klasické trestně právní, kriminologické a penologické školy. V základech klasické školy je položena myšlenka, že člověk je sebeurčující bytost, která koná rozumně a důvodně, a proto za své jednání odpovídá. Mezi vrcholné představitele této školy patří například ekonom a politik Cesare Beccaria či anglický duchovní Thomas Bray.

Významným pomocníkem a rádcem císařovny Marie Terezie se stal osvícenský právník a filolog Josef Sonnenfels a Karel Antonín Martini, významný rakouský osvícenec, který se přímo podílel na zákonodárných pracích, které vyústily ve vytvoření právního systému v habsburské monarchii. (Jůzl, 2017, s. 125—126)

Následující část dějin vězeňství po roce 1850 do roku 1993 je stručnou parafrází vycházející především z webových stránek Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, historie je zpracována Kabinetem historie a dokumentace Vězeňské služby ČR pod vedením PhDr. Aleše Kýra.

Dle Kýra (online, cit. 08.02.2019) „v roce 1850 dochází na území habsburské monarchie, včetně Čech, Moravy a Slezska k zestátnění soudnictví a vězeňství.“ Obzvláště důležité je vzdělávání vězňů, zejména mladistvých a sociální pomoc po propuštění na svobodu. Klíčovým zákonem byl zákon č. 117/1852 ř. z. (říšský zákoník), o zločinech, přečinech a přestupcích, zde došlo k odstupňování trestu odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl mezi jednotlivými stupni byl především v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti.

Trestanci byli umístováni k výkonu trestu v samovazbě, která však neměla dlouhého trvání, poté trávili zbytek trestu ve vazbě společné. Dále byli děleni podle stupně zločinnosti do 3 disciplinárních tříd. Chování a činnost vězňů byla upravena tzv. Domácím řádem, jehož porušování bylo kázeňsky trestáno. Mezi nejpřísnější tresty spadalo například uložení pústu, tvrdého lože, samovazby nebo temnice. Všichni trestanci byli povinni navštěvovat bohoslužby a vykonávat přidělenou práci. Negramotní či nedostatečně vzdělaní do 35 let věku se museli zúčastňovat školního vyučování.

Trestní ústavy byly střeženy vojskem až do vydání zákona č. 16/1914 ř. z. o sboru strážce vězeňské. Dohled nad výkonem trestu prováděl domácí komisař, příslušný vrchní státní zástupce a v nejvyšší instanci generální inspektor pro vězeňství, který sídlil v Praze.

Roku 1918, při vzniku Československé republiky, došlo k převzetí justičního a vězeňského systému rakouské monarchie. Základní legislativní úprava byla počátkem roku 1919 upravována a zdokonalována, mimo jiné došlo k uzákonění podmínečného propuštění z výkonu trestu. (Kýr, A. *Historie. Generální ředitelství. Generální ředitelství* [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 08.02.2019].)

„V roce 1928 existovalo v ČSR 6 mužských trestnic k výkonu trestů od 1 roku až po doživotí, z toho 2 trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty (Plzeň, Leopoldov) a 2 trestnice pro nepolepšitelné trestance (Kartouzy, Ilava), dále trestnice pro choré a invalidní trestance (Mírov) a trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců (Mikulov). Vedle toho existovala samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé (Řepy u Prahy).“ (Kýr, *Historie. Generální ředitelství. Generální ředitelství* [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 08.02.2019].)

Roku 1939 došlo k rozpadu Československé republiky a následnému vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Justiční a vězeňský systém, včetně základní legislativní úpravy, zůstal v podstatě zachován. Každá norma vydávaná protektorátní vládou musela být schválena říšským protektorem. V jednotlivých soudních věznicích a trestnicích, které byly využívány částečně nebo zcela německou justicí či gestapem, bylo často dvojí vedení. V takových zařízeních bylo tedy vedení protektorátní, které nejčastěji zajišťovalo provozní činnost, a říšské, které zajišťovalo využití věznic a trestnic pro účely nacistických soudů a pro vyšetřovací účely gestapa. Personál protektorátní správy ve vězeňství na všech stupních musel složit slib věrnosti Adolfu Hitlerovi a zkoušku z německého jazyka.

V roce 1943 přešla správa řízení soudních věznic a trestnic na vrchní soudy a roku 1945 byla navrácena zpět do působnosti ministerstva spravedlnosti. Další vězeňská zařízení (internační, sběrné a pracovní tábory) spadala do působnosti ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany. Dekretem prezidenta republiky č. 126 ze dne 27.10. 1945 došlo ke zřízení zvláštních pracovních oddílů k zařazování odsouzených, zejména

Němců, s trestem odnětí svobody na 5 let. Tyto oddíly se podíleli nejen na odklizení a opravách škod způsobených válkou, ale také na obnově národního hospodářství. (Kýr, A. *Historie*. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 08.02.2019].)

V roce 1948 vzniká kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem na základě zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Podle vězeňského řádu z roku 1951 měli výrazně více omezení než kriminální vězni. (Kýr, A. *Historie*. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 08.02.2019].)

Začátkem roku 1953 bylo vězeňství jako celek převedeno pod správu ministerstva národní bezpečnosti, které koncem roku zaniklo a plnění úkolů vězeňství převzalo ministerstvo vnitra. V následujících letech došlo k několika důležitým změnám v systému vězeňství podle vzoru Sovětského svazu. Jedním z klíčových kroků bylo vydání Řádu nápravných zařízení, která byla členěna na 6 typů podle stupně střežení. Do jednotlivých typů nápravných zařízení byli odsouzení, rozdělováni podle povahy trestného činu a podle závažnosti provinění. Mladiství, kteří byli odsouzeni, vykonávali trest ve zvlášť určených nápravných zařízeních případně v oddělených částech nápravných zařízení.

Roku 1955 byl vydán další z řádů, který vycházel z modelu používaného v Sovětském svazu. Jednalo se o Řád pro nápravně pracovní tábory, který stanovoval 4 typy táborů k využívání vězeňské práce. I o šest let později byla v rámci Řádu pro výkon trestu odnětí svobody v nápravných zařízeních zmíněna kategorie takzvaných třídních nepřátel, kterým bylo uloženo vykonávat trest v nejnepříznivějších podmínkách, vykonávali fyzicky namáhavé a špatně placené práce. Nejnebezpečnější odsouzení byli umístěni do zvláštního oddělení, které se nacházelo v Leopoldově, Valdicích, Plzni a Pardubicích.

Kvůli mezinárodním požadavkům na zacházení s vězni se stal systém československého vězeňství neudržitelným, a proto došlo k úpravě zacházení s vězni na základě doporučení OSN (1957) zákonem č. 59/1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody byli soudem zařazováni do tří skupin, kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů. Do první skupiny byly

zařazeny osoby prvně trestané, za činy společensky nejméně nebezpečné. Do druhé skupiny patřili takové osoby, které byly prvně trestané, avšak spáchaly závažnější trestný čin a také ti, jež se dopustili v posledních deseti letech úmyslného trestného činu. Třetí skupinu tvořili pachatelé společensky nejzávažnějších činů, včetně takzvaných činů proti republice. Dále mohli podle nového zákona ve vězení působit odborníci v roli vychovatelů, sociálních pracovníků, pedagogů a psychologů.

Dne 1.1. 1990 byla prezidentem Václavem Havlem vyhlášena široká amnestie, po které zůstalo ve věznicích a nápravně výchovných ústavech zhruba 28 % vězňených osob. Zároveň byl se zrušením trestu smrti zaveden doživotní trest. Roku 1992 byl vydán zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráž, jehož cílem bylo reformovat organizaci, řízení a výkon českého vězeňství v duchu evropských vězeňských pravidel a humanistických tradic. Došlo tedy ke vzniku tří skupin zaměstnanců, jednalo se o vězeňskou stráž a justiční stráž a správní službu s civilními zaměstnanci.

Dnem 1.1. 1993 byla zřízena Vězeňská služba ČR, která byla zbavena přímého vlivu politických stran, přehnané byrokracie a v neposlední řadě také zbytečných militantních prvků. Dále také došlo k posílení pravomocí ředitelů věznic, především v oblasti personální a ekonomické. K dalšímu prohloubení humanizace českého vězeňství došlo vydáním zákona č. 18/1994 Sb., jehož cílem bylo pozměnit již zmiňovaný zákon č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Dle této úpravy došlo k novému pojmenování a rozčlenění zařízení pro výkon trestu na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou, přičemž o umístění jednotlivých odsouzených rozhodoval soud. (Kýr, A. *Historie. Generální ředitelství. Generální ředitelství* [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 08.02.2019].)

V lednu roku 2017 byl přijat zákon č. 58/2017 Sb., který od 1. října 2017, uvedl v platnost změny trestního zákoníku a zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Tato legislativní změna způsobila, že došlo k redukci dosavadních čtyř typů věznic na dva, tedy na věznici s ostrahou a věznici se zvýšenou ostrahou. Věznice s ostrahou je dále členěna v rámci vnitřní diferenciaci na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. Umístění odsouzených do těchto oddělení probíhá na základě míry vnějšího a vnitřního rizika. Vnější riziko představuje míru nebezpečnosti jedince pro společnost, zejména je brán ohled na trestnou činnost, za kterou byl trest

odnětí svobody uložen, délku trestu a formu zavinění a samozřejmě na případnou opakovanou trestnou činnost. Vnitřní riziko představuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu, ohled je brán zejména na povahu trestné činnosti odsouzeného, nevykonaná ochranná opatření, hrozbu útěku a průběh předchozích výkonů trestu. V rámci věznice s ostrahou rozhoduje o přeřazení mezi diferenciacními oddíly Vězeňská služba ČR. (*Vězeňská služba ČR připravuje přechod na novou vnější diferenciaci*. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 31.01.2019].)

Vnitřní diferenciacie pozitivně motivuje odsouzené k postupu do nižšího stupně zabezpečení, tento postup může odsouzeným napomoci například ke zkrácení trestu. Dalším z kladů je možnost lepšího plánování nových programů zacházení a jejich zacílení na konkrétní skupiny odsouzených v rámci daných diferenciacních skupin. Zlepšení lze pozorovat i na poli bezpečnosti věznic. V případě aktuální potřeby, například z důvodu bezpečnostní situace, může ředitel lépe reagovat a rozhodnout (na základě doporučení komise) o zvýšení stupně zabezpečení, ke kterému tímto způsobem dojde v řádu dnů, maximálně jednoho týdne. (*Přínosy nové vnější diferenciacie*. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 31.01.2019].)

1.1 HISTORIE VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA-PANKRÁČ

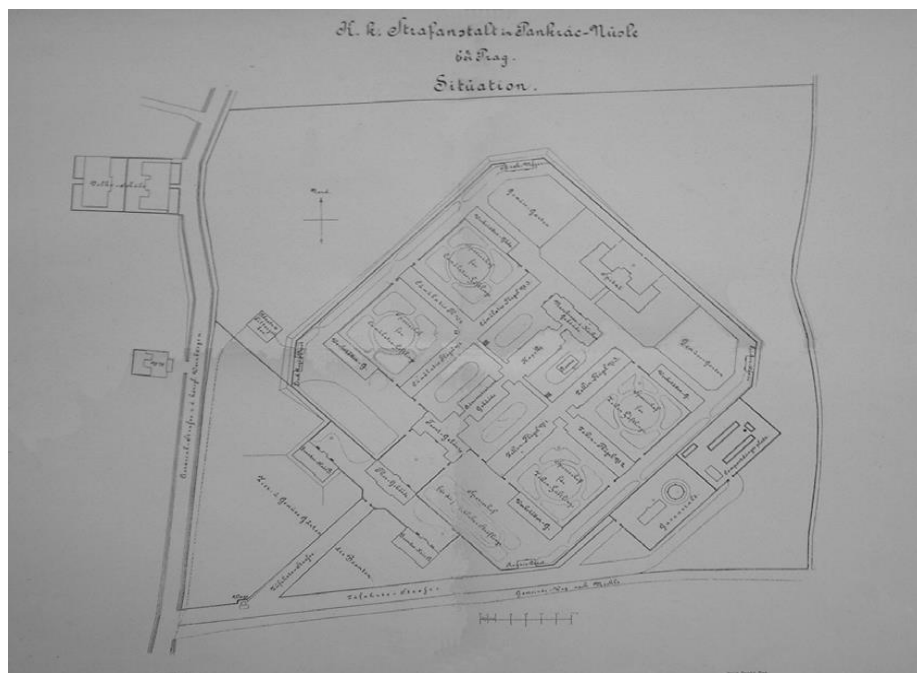
Počátek historie Vazební věznice Praha-Pankrác lze zasadit do devadesátých let devatenáctého století. Klíčovým impulzem pro založení věznice bylo vydání již zmiňovaného císařského patentu č. 117 z roku 1852, o zločinech, přečinech a přestupcích. Tento patent byl na našem území používán jako trestní zákon téměř sto let. V této době také přestala z hygienických důvodů vyhovovat Svatováclavská trestnice a bylo tedy zapotřebí vystavět věznici novou. (České vězeňství, 1/2017, s. 14)

Dle časopisu *Historická penologie* (4/2004, s. 1—3), byla v červenci roku 1885 na periferii Prahy mezi Pankrácí a Nuslemi zahájena výstavba nové věznice. V srpnu roku 1889 byla výstavba ukončena a celkové náklady na výstavbu věznice dosáhly výše 1 163 248 zlatých a 41 krejcarů. První vězni zde byli umístěni ještě téhož roku, byl zde vykonáván trest těžkého žaláře, žaláře a vězení. Vedením projektu stavby nové věznice

byl pověřen Franz Maurus, který byl hlavním inženýrem ministerstva práv (spravedlnosti).

V ose areálu trestnice, směrem na severovýchod, byla postavena vstupní budova, která byla průchozí. Následoval dvůr s čelní budovou, administrativní budova a kaple. Za kaplí byla postavena budova kuchyně, včetně parní kotelny, která se významnou měrou podílela na vytápění objektů. Za touto budovou se nacházela nemocnice a k ní přilehlá zahrada. V pravé části areálu vznikla 3 křídla v tvaru písmene „T“, která byla určena k umístění vězňů v samovazbě, nalevo byla obdobná 3 křídla pro vězně ve vazbě společné. Obě budovy byly propojeny chodbami do střední části trestnice, kde byla postavena administrativní budova. K vycházkám bylo určeno celkem 6 vycházkových dvorů, dva pro samovazbu, dva pro společnou vazbu a po jednom pro mladistvé a nemocné. V jihovýchodní budově byla pro potřeby trestnice zřízena pekárna. Prostor trestnice rovněž disponoval několika jednopatrovými budovami pro zaměstnávání vězňů. Celý areál byl obehnan pět metrů vysokou zdí, za kterou byly postaveny obytné domy pro dozorce a jejich rodiny a také plynárna k zajištění vlastního osvětlení. (Historická penologie, 4/2004, s. 1—3)

Obrázek č. 1. Situační plán c. k. mužské trestnice v Praze (Pankrác) z roku 1890

Zdroj: Historická penologie, 4/2004

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl objekt využíván jako věznice Krajského soudu trestního v Praze a kapacitně pojal více než 800 vězňů, byl tedy v té době největší z 37 věznic krajských soudů pro vyšetřovance a trestance s uloženým trestem do jednoho roku. (České věznice, 2008, s. 54)

Významným mezníkem v historii pankrácké věznice bylo období okupace Československé republiky za 2. světové války hitlerovským Německem. Německá okupační správa zde zřídila vyšetřovací vazbu gestapa. Dne 15. dubna 1943 říšský ministr spravedlnosti¹ nechal v pankrácké věznici zřídit sekyrárnu, do 26. dubna 1945 zde zemřelo pod gilotinou 1087 osob. Popravčím byl kat Alois Weiss. (České věznice, 2008, s. 54)

Kýr, Kafková a Fábryová (2009, s. 64—80) uvádějí, že když byla věznice roku 1953 převzata do správy ministerstva vnitra, byla přejmenována na Ústav nápravných zařízení Praha-Pankrác. Věznice byla místem výkonu vazby obviněných mužů a žen, dále také místem výkonu trestu odnětí svobody odsouzených. V roce 1954 zde bylo zřízeno popraviště, kde docházelo k výkonu trestu smrti pro celou oblast Československa.

Rok 1954 provázelo navýšení kapacity věznice na 1269 ubytovacích míst a další změna názvu věznice na Věznici č. 2 Praha. Ani tento název nevydržel pankrácké věznici dlouho, roku 1964 byla znovu přejmenována, tentokrát na Útvar nápravných zařízení č. 2 Praha. Strážní služba a správní služba byla zajištěna vězeňským personálem, koncem 50. let zde vykonávalo službu 451 zaměstnanců, z toho 245 osob zajišťovalo strážní službu, 185 osob provádělo správní úkony a 21 míst náleželo osobám v řídicích funkcích.

Organizace spojených národů vydala roku 1957 Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, důsledkem byl zákon vydaný v roce 1965 u nás, který na tato pravidla bral zřetel. Došlo ke změně nejen činnosti věznice, ale také jejího názvu, vystupovala pod názvem Nápravně výchovný ústav č. 2 Praha. Věznice byla určena pro výkon trestu odnětí svobody mužů ve druhé nápravně výchovné skupině. Dále zde byli umístováni muži a ženy v rámci vazby, například pro potřeby pražských soudů.

¹ Otto Georg Thierack

Ve věznici postupně docházelo ke vzniku specializovaných oddělení. V roce 1972 vzniklo specializované oddělení pro zacházení s odsouzenými se závislostí na alkoholu. Toto takzvané Středisko protialkoholní léčby mělo kapacitu až 150 alkoholiků. Od roku 1989 bylo určeno 25 lůžek pro osoby trpící onemocněním AIDS. (Kýr, Kafková, Fábryová, 2009, s. 64—80)

Výzkumný ústav penologický sídlil v prostorách věznice od roku 1967 až do roku 1980, plnil funkci odborného pracoviště Sboru nápravné výchovy pro výzkum a vzdělávání v oblasti penitenciální pedagogiky a psychologie. Jedním, avšak zdaleka ne jediným z důležitých cílů ústavu, bylo například zpracovat problematiku výkonu trestu odnětí svobody odsouzených žen, vzhledem k jejich fyziologickým a psychickým zvláštnostem. Byla studována závislost neukázněného chování žen ve výkonu trestu na menstruačním cyklu, na což navázal pokus o řešení problematiky farmakologické normalizace chování při závažných obtížích nebo při premenstruačním syndromu. (Historická penologie, 1/2012, s. 47—53)

Po roce 1965 docházelo postupně k redukci počtu vězňů v pankrácké věznici. V roce 1968 zde bylo v rámci vazby zadržováno 189 obviněných mužů a žen a 1709 odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody v druhé nápravně výchovné skupině. Díky amnestii vyhlášené 1.10. 1968 došlo ke snížení početního stavu odsouzených na 1282 vězněných osob. Následně však, hlavně kvůli zpřísnění trestní politiky po pražských demonstracích při příležitosti 1. výročí okupace vojsky Varšavské smlouvy, bylo ve věznici zadržováno koncem roku 1971 celkem 1887 vězňů.

V rámci dodržování evropských vězeňských pravidel byl vydán zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, který upravoval místo určené pro výkon vazby na vazební věznici. Z tohoto důvodu došlo roku 1993 k dalšímu přejmenování věznice, nově byla označena jako Vazební věznice Praha-Pankrác. Pro výkon vazby bylo určeno 684 míst z nichž 494 bylo využito pro výkon vazby v takzvané vazbě volné, tedy zmírněném režimu, zbytek pro takzvanou vazbu pevnou.

Početní stavy byly znovu výrazně ovlivněny amnestií prezidenta republiky Václava Havla, která byla svým rozsahem mimořádná, neboť osvobodovala mnohé odsouzené a obviněné prakticky ze všech výchovně nápravných skupin. K 1.1. 1990 bylo ve věznici

uvězněno jen 287 odsouzených. Následoval velký nárůst počtu uvězněných, neboť docházelo k časté recidivě. Jen v průběhu roku 1990 nastoupilo do výkonu trestu odnětí svobody 696 osob a v dalším roce se tento počet zvýšil o dalších 1180 odsouzených. Koncem roku 1993 bylo v pankrácké vazební věznici uvězněno celkem 1171 osob. (Kýr, Kafková, Fábryová, 2009, s. 80—99)

2 SOUČASNOST VE VAZEBNÍ VĚZNICI PRAHA-PANKRÁC

V této části práce je popsáno fungování Vazební věznice Praha-Pankrác, především s ohledem na oddělení výkonu trestu odnětí svobody. Je zaměřena hlavně na postup přijetí odsouzeného na přijímací oddíl, výměnu prádla a oděvu, vybavení, na které má odsouzený nárok, stravu, korespondenci, balíčky, knihovnu, a organizaci času. Tato část práce, není-li uvedeno jinak, přímo vychází z aktuálního Vnitřního řádu pro odsouzené Vazební věznice Praha-Pankrác, který byl aprobován Generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky.

V současné době je Vazební věznice Praha-Pankrác příjmovou věznicí pro spádovou oblast Prahy. Vazební věznice zajišťuje výkon vazby obviněných mužů a žen a také výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů a žen v typu věznice s ostrahou s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. Ve věznici je také zřízen specializovaný oddíl pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů, kteří jsou trvale pracovní nezařaditelní ve vysokém stupni zabezpečení. Ke dni 28.12. 2018 bylo ve Vazební věznici Praha-Pankrác ve vazbě 273 mužů, 18 žen a 3 mladiství muži. Odsouzených bylo ve Vazební věznici Praha-Pankrác k tomuto dni celkem 726 z čehož bylo 714 mužů, 10 žen, 1 mladistvý muž a 1 mladistvá žena².

Odsouzený po nástupu do výkonu trestu nastoupí do takzvaného přijímacího oddílu. Během pobytu v tomto oddíle je odsouzenému zařazenému do věznice typu s ostrahou

² Údaje vycházejí z týdenního statistického hlášení zveřejňovaného na webových stránkách Vězeňské služby ČR

stanoven stupeň zabezpečení³. Odsouzenému v přijímacím oddíle je dále vystavena stravenka a identifikační průkaz, tyto doklady má odsouzený u sebe po celou dobu výkonu trestu ve věznici. Každý odsouzený musí používat pouze svůj průkaz a stravenku, jejich poškození či ztráta je brána jako kázeňský přestupek.

Nepovolené věci, které má odsouzený u sebe po nástupu do výkonu trestu, mu jsou odebrány a umístěny do úschovy věznice, umožňuje-li to jejich množství a povaha. Další možností je zaslání těchto věcí na náklady odsouzeného na jím uvedenou adresu. Pokud odsouzený nemá dostatek prostředků, je vynaložená částka vedena jako škoda věznice způsobená odsouzeným.

Při blížícím se konci výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený přesunut do takzvaného výstupního oddílu (dále jen VO), který má podobu samostatného oddílu nebo v případě, že odsouzený spadá do skupiny vysokého stupně zabezpečení, do výstupní cely v rámci tohoto stupně zabezpečení. Cílem VO je zabezpečit odpovídající podmínky pro plynulý a zdařilý přechod odsouzených do občanského života. Především je důležité odsouzené připravit na vedení samostatného a zodpovědného života a minimalizovat tím rizika jejich selhání, která mohou a často také vedou k recidivě. Mezi dílčí cíle výstupního oddílu patří například osvojení a upevňování návyků v sebeobslužných činnostech, sociálně právní poradenství spojené s řešením sociálních problémů s kterými by se odsouzený po ukončení výkonu trestu mohl setkat, seznámení odsouzeného s aktuálním děním ve společnosti, školení o vybraných právních normách potřebných k vytváření právního vědomí, opakování zásad slušného chování, psychosociální poradenství jehož cílem je zlepšit sebereflexi odsouzeného a praktická ukázka činností směřujících k plnohodnotnému využívání volného času. Do VO jsou umístěni odsouzení jejichž trest odnětí svobody přesahuje dobu 3 roky nebo osoby s krátkodobým trestem, kterým je třeba věnovat pozornost v rámci programu výstupního zacházení. Odsouzení se umísťují do tohoto oddílu zpravidla 6 měsíců před očekávaným ukončením výkonu trestu, minimální doba je 3 měsíce před očekávaným skončením výkonu trestu. Návrh na přesunutí odsouzeného do výstupního oddílu podávají

³ Viz § 12a zákona č. 169/1999 Sb.

vychovatelé, jimž je odsouzený svěřen do péče, ale konečné rozhodnutí činí ředitel věznice.

Odsouzený je povinen nosit poskytnutý oděv, převzetí oděvu a jeho součástí je evidováno. Dále má odsouzený povinnost se o tento oděv řádně starat, výměna oděvu a výměna ložního prádla je prováděna v daných termínech. Všechny úpravy oděvu jsou nepřípustné, s výjimkou provádění drobných oprav, například přišití utrženého knoflíku.

Odsouzený má nárok na osobní uzamykatelnou skříňku, která je označena jeho jménem, v případě dočasně umístěných odsouzených je označena přiděleným číslem. Zámek potřebný k uzamčení skříňky si může odsouzený zakoupit přímo ve vězeňské prodejně, nechat si ho přinést v rámci návštěvy nebo si ho může nechat zaslat poštou v nárokovém balíčku s potravinami a věcmi osobní potřeby⁴, pokud odsouzený zámek nemá, může mu být i zapůjčen.

Odsouzenému je vydávána strava do jídelního nádobí dle stanoveného časového rozvrhu dne. Výdej stravy probíhá ve výdejnách stravy oddělení výkonu trestu, případně v jednotlivých oddílech oddělení výkonu trestu. Stravu odsouzení konzumují v prostorách ložnic, případně cel, kde jsou ubytováni. Výdej stravy v nemocnici s poliklinikou věznice je prováděn v jednotlivých oddílech nemocnice, strava je konzumována na celách. Jídelníček je k nahlédnutí v prostorách výdejny stravy, případné připomínky může odsouzený uplatňovat bezprostředně po převzetí stravy prostřednictvím přítomného dozorce, nebo si odsouzení ze svých řad vyberou zástupce, který se může zúčastnit zasedání stravovací komise. Další možností, kterou odsouzený může řešit množství a kvalitu stravy, je vznést své připomínky k zaměstnancům referátu stravování a výživy, případně, pokud to kapacitní možnosti vývařovny věznice umožňují, je možné odsouzenému, po podání žádosti, povolit za své finanční prostředky odebírat stravu z vývařovny pro zaměstnance. Odsouzený si musí svou stravu odebírat osobně, strava je mu vydána po předložení stravenky, kterou předkládá bez vyzvání. Totožnost majitele stravenky může být na vyzvání zaměstnance věznice ověřena. Odběr potravin pro zdravotně znevýhodněné jedince, kterým tak určil lékař, provádí vychovatel daného

⁴ Ošetřeno v § 24 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

jedince. Odsouzení si rovněž mohou ohřívát vodu v prostorách k tomu vyhrazených za použití povolených elektrospotřebičů. Vřelá voda je odsouzeným zpravidla poskytována jednou dopoledne a jednou odpoledne⁵.

Odsouzený může odesílat a přijímat korespondenci, provádí tak zásadně prostřednictvím příslušného vychovatele, jiné způsoby nejsou povoleny. Kontrolou korespondence⁶, která nesmí obsahovat peníze a věci, které spadají do nárokového balíčku, je pověřen vychovatel, speciální pedagog nebo příslušníci oddělení prevence a stížností a vedení oddělení výkonu trestu. V případě, že korespondence takový obsah obsahuje, tento obsah není odsouzenému předán.

Odsouzený má právo na obdržení balíčků s potravinami a věcmi osobní potřeby. Tento balíček může dosahovat maximální hmotnosti 5 kilogramů, je-li maximální hmotnost překročena, odsouzený obdrží pouze část balíčku a zbytek, který povolenou hmotnost překračuje, bude odeslán na náklady odsouzeného zpět na adresu odesílatele. Balíček může obsahovat potraviny nepodléhající rychlé zkáze, zakoupené v obchodní síti, které není nutné tepelně upravovat, z masných výrobků jsou povoleny pouze trvanlivé salámy. Mezi další povolený obsah balíčku patří například tabákové výrobky, dopisní papíry, obálky, psací potřeby s výjimkou lihových, poštovní známky, fotografie, knihy, noviny, spodní prádlo, povolené hygienické potřeby, elektrický holicí strojek, hodinky, radiopřijímač, hrneček na kávu, snubní prsten, případně ruční mlýnek na kávu. Samotný výdej balíčků je prováděn v prostorách k tomu určených, jde o takzvanou balíkárnou oddělení výkonu trestu.

Součástí pankrácké vazební věznice je rovněž knihovna. Využití knihovny samozřejmě má svá pravidla, odsouzený musí v prostorách knihovny zachovávat klid a pořádek, je zde zakázáno kouřit a konzumovat potraviny a nápoje. Odsouzenému může

⁵ Vychází z § 15 odst. 1 Řádu výkonu trestu odnětí svobody, z kterého vyplývá, že odsouzeným, kterým není umožněna vlastní příprava kávy nebo čaje a nevykonávají některý z kázeňských trestů, se poskytuje nejméně dvakrát denně vřelá voda na přípravu nápojů.

⁶ Kontrolu posvěcuje § 17 z. č. 169/1999 Sb. Zákonu o výkonu trestu odnětí svobody

být omezen vstup do knihovny na základě rozhodnutí lékaře. Knihy nejsou k nahlédnutí jen v prostorách knihovny, knihy i časopisy k tomu určené si může odsouzený vypůjčit na oddíl za předpokladu, že je bude chránit před poškozením, znehodnocením, ztrátou či krádeží.

Náplň dne odsouzených je věznicí organizována od budíčku do večerky dle příslušného časového rozvrhu dne nebo pokynů zaměstnanců věznice. Prověrka početního stavu probíhá většinou dvakrát denně v době, která je stanovená v časovém rozvrhu dne. Při vyhlášení prověrky nastoupí odsouzený na určeném místě, nastoupí do dvouřadu a bude řádně ustrojen. V tomto nastoupeném tvaru odsouzený setrvá do ukončení prověrky. Další možností trávení času jsou aktivity programu zacházení. (Vnitřní řád pro odsouzené Vazební věznice Praha-Pankrác, 2018)

3 PROGRAMY ZACHÁZENÍ

„Program zacházení je výchovným prostředkem, prostřednictvím něhož jsou odsouzení vedeni k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a zároveň slouží k naplňování účelu výkonu trestu.“ (Programy zacházení. Vazební věznice Praha Pankrác. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 14.02.2019].)

Následující informace o programech zacházení a tvorbě komplexní zprávy vycházejí z aktuálních pravidel pro zpracování komplexní zprávy, která jsou zaznamenána ve Sbírce nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, jedná se o nařízení č. 44, která byla autorovi pro potřeby této práce poskytnuta zaměstnanci Vazební věznice Praha-Pankrác.

Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy, která se vytváří na nástupním oddělení prostřednictvím nástroje určeného k penitenciárnímu hodnocení, jímž je souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených (dále jen jako nástroj SARPO). Tento nástroj bere v potaz délku věznění, specifickou trestnou činnost a věk odsouzeného, dále také počítá statistické a dynamické riziko, hodnotí sebereflexi a motivaci odsouzeného. Lze říci, že hlavním cílem komplexní zprávy je stanovení rizika recidivy, tedy šance, že odsouzený bude po propuštění z výkonu trestu páchat další trestnou

činnost. Na základě zjištění tohoto rizika nastaví zaměstnanci Vězeňské služby zacházení s odsouzeným ve výkonu trestu, výstupy hodnocení těchto rizik jsou brány v potaz rovněž v průběhu trestu, například při rozhodování o udělení volného pohybu v rámci věznice i mimo ni. K získání informací a podkladů o odsouzeném se využívá spisové dokumentace, pozorování a rozhovoru, nemalou roli hraje také opis z evidence Rejstříku trestů, psychologické testy atd. Se všemi důvěrnými informacemi o odsouzeném je samozřejmě nakládáno odborně a v souladu s ochranou osobních údajů⁷.

Na zpracování komplexní zprávy se podílí vychovatel, speciální pedagog, psycholog a sociální pracovník, každý z nich zpracovává jemu přidělenou část zprávy za pomoci nástroje SARPO.

Po zpracování dat z opisu evidence Rejstříku trestů správním oddělením věznice se ujme práce vychovatel, který zahájí zpracování komplexní zprávy přidáním statistických faktorů. Po zpracování statistických faktorů pokračuje speciální pedagog dotazníkem sebehodnocení, který odsouzený vyplní. Následně speciální pedagog zpracuje jeden z takzvaných dynamických faktorů, tedy vzdělání a výchovu. Další dynamické faktory zpracuje sociální pracovník, jde o bydlení, zaměstnání, finance a rodinu a kontakty. Úkolem psychologa je zpracovat dynamické faktory závislosti, osobnost a chování a v případě specifické trestné činnosti také riziko újmy. Každý z těchto zaměstnanců vydává doporučení, která popíše v příslušné části pro doporučení určené. Na konci pobytu odsouzeného v nástupním oddílu vychovatel zpracuje část adaptace — projevy chování a jednání v nástupním oddíle a k ní příslušná doporučení. Celý proces zpracování komplexní zprávy uzavře speciální pedagog.

Na zjištění v komplexní zprávě navazuje právě program zacházení, který se zaměřuje zejména na rizika dynamických faktorů a na další skutečnosti v životě odsouzeného. Samozřejmě je brána v potaz i motivace odsouzeného a jeho postoj k trestné činnosti a délka trestu samotného. Zaměstnanci se při zpracování programu zacházení a jeho realizaci řídí několika následujícími principy. Míra rizik a sama intenzita zacházení je přiměřená míře rizik zjištěné, zacházení má směřovat k eliminaci rizik souvisejících

⁷ Ochrana osobních údajů vychází ze zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů

s trestnou činností a v neposlední řadě musí forma a obsah aktivit odpovídat schopnostem a dovednostem odsouzeného. (Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, nařízení č. 44, 2018)

Roku 2008 došlo ve Vazební věznici Praha-Pankrác ke zvýšení počtu aktivit programů zacházení. Pro tyto potřeby disponovala věznice třemi kulturními místnostmi, keramickou dílnou, tělocvičnou, vycházkovými dvory a kuchyňkou. (*Programy pro obviněné*. Vazební věznice Praha Pankrác. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 31.01.2019].)

Cíle programu zacházení jsou zaměřeny na snižování rozpoznaných rizik, která jsou uvedena v komplexní zprávě, případně dalších rizik zjištěných v průběhu výkonu trestu. Konkrétní cíle a náplň jednotlivých programů stanovuje speciální pedagog takovým způsobem, aby byla brána v úvahu délka trestu, podmínky výkonu trestu a aby mohlo k splnění cílů reálně dojít. Formulace cílů musí být jednoznačná, stručná a přehledná a jejich plnění musí být ověřitelné. V případě specifické trestné činnosti, ale nejen v tomto případě, je důležité, aby odsouzený dosáhl potřebné sebereflexe a přijal odpovědnost za vlastní jednání.

Vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity probíhají jednou za dva týdny, většina odsouzených vykonává několik málo aktivit, výjimkou jsou například odsouzení trvale pracovně nezařaditelní, ti mohou vykonávat aktivit více. Pokud se některá tato aktivita zaměřuje na konkrétní odsouzené, případně pokud by v rámci dané aktivity nebyl žádoucí pravidelný styk odsouzených z různých diferenciacních stupňů, může dojít ke specifikaci určení diferenciacce skupin pro něž je aktivita určena. (Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, nařízení č. 44, 2018)

3.1 PRACOVNÍ AKTIVITY

Dle § 28 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů, má odsouzený povinnost pracovat, za předpokladu, že je mu přidělena práce a není uznán dočasně pracovně neschopným, případně pokud není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým pro výkon práce. Zdravotně nezpůsobilým může být odsouzený uznán za předpokladu, že je starší

65 let, plně invalidní, jeho zdravotní stav neumožňuje zařazení do pracovního poměru, nebo pokud je jeho povinnost pracovat vyloučena. (*Zaměstnávání vězňů*. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 14.02.2019].)

„Škoda, která byla odsouzenému způsobena při plnění pracovních úkolů, např. pracovním úrazem, nemocí z povolání, je řešena dle zákoníku práce a odpovídá za ni věznice nebo podnikatelský subjekt či organizace, u které odsouzený pracoval.“ (Černíková, 2008, s. 103)

Práce jako taková je pro osoby odsouzené k trestu odnětí svobody nesmírně důležitá. Je silně pozitivním faktorem, učí odsouzeného pracovním návykům, případně je pomáhá obnovovat a udržovat.

Dále učí odsouzeného zodpovědnosti, novým dovednostem, které může zužitkovat po propuštění z výkonu trestu a v neposlední řadě odsouzenému pomáhá ekonomicky, neboť si vydělá peníze, z kterých může hradit náklady spojené s výkonem trestu, náklady soudního řízení, dluhy na výživném, výživné jako takové a zbytek financí může použít jako kapesné, které má taktéž silný motivační efekt.

Zaměstnávání odsouzených není jednoduché, procentuální zaměstnanost vězňů kolísá. Dle informací, které byly autorovy práce ve Vazební věznici Praha-Pankrác sděleny, je současná míra zaměstnanosti v této věznici zhruba 56 %.

Zaměstnanost vězňů v rámci celé republiky byla k 28.1. 2019 59,43 %⁸. Na míře zaměstnanosti vězňů se podílí například míra nezaměstnanosti v regionu, potřeba specifických podmínek pro zaměstnání určitého druhu vězňů (ne všichni vězni mohou pracovat mimo prostory věznice) a nedostatečný počet pracovních pozic v rámci věznice.

Vývoj zaměstnanosti vězňů v rámci celé republiky od roku 2011 do roku 2017 zobrazuje tabulka č. 1.

⁸ Zjištěno z týdenní statistiky zaměstnanosti vězňů zprostředkované Generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky

Tabulka č. 1: Zaměstnanost vězňů v rámci celé ČR v letech 2011 až 2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Procentuální zaměstnanost	50,1 %	48,99 %	57,50 %	48,86 %	44,93 %	50,38 %	56,23 %
Počet zaměstnaných odsouzených	6734	6377	5367	5463	6021	7606	8449
Odsouzení zaměstnaní v provozovnách SHS VS ČR	1650	1373	1497	1679	1720	2999	3457
Odsouzení zaměstnaní u podnikatelských subjektů	2548	2454	1466	1328	1646	1954	2265
Celkový počet vězňů	23170	22644	16645	18658	20866	22481	20789

Zdroj: *Aktuální počty zaměstnaných vězňů*. [online], 2019

Ve Vazební věznici Praha-Pankrác existuje několik pozic pro odsouzené, kteří mohou pracovat pouze v prostorách věznice.

Jde například o práci na pozici pomocných sil při technických činnostech (údržba, úklid...), výdej stravy, vřelé vody, úklid chodeb a přilehlých prostor. Dále v prostorách pankrácké věznice funguje tiskárna VS Tisk, která byla zřízena vězeňskou službou v 70. letech minulého století. Poměrně specifickým pracovištěm v rámci věznice je kovářská a zámečnická dílna KOVO, která se zabývá, mimo jiné, kovářskými pracemi, výrobou plotů, bran, mříží, grilů a dalších kovových výrobků. Roku 2011 byl spuštěn projekt ARESTshop, tedy internetový obchod, který nabízí k prodeji zboží vyrobené odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody⁹.

⁹ Pro možnost nahlédnutí a získání bližších informací uvádí autor práce odkaz na webové stránky ARESTshopu, tedy <https://www.arestshop.cz/>

Mimo prostory věznice odsouzení pomáhají při úklidu kancelářských budov. Od roku 2016 jsou odsouzení zaměstnání také ve vysočanské třídě odpadu, další pracují u podnikatelských subjektů, například u úklidové společnosti Komwag. Problémem, který zaměstnávání vězňů provází je také to, že práci, kterou jim zadá věznice odmítnout nemohou, kdežto nabídku práce od podnikatelského subjektu ano.

Výjimkou nejsou ani nárazové akce, roku 2016 odsouzení v doprovodu zaměstnanců vězeňské služby spolupracovali při zimním úklidu ulic městské části Prahy 4. Tato akce probíhala v rámci aktivity programu zacházení s názvem enviromentální výchova, která si klade za cíl posílit u odsouzených vazbu mezi lidskou společností a přírodou. Tuto činnost vykonávali odsouzení zdarma. (*Odsouzení budou uklízet Prahu 4. Vazební věznice Praha Pankrác. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 14.02.2019].*)

3.2 VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY

Vzdělávací aktivity měly vždy v rámci nápravy vězňů své místo, byl na ně kladen velký důraz. Už v minulosti byla snaha naučit ngramotné číst a psát a pomoci jim doplnit základní vzdělání. Právo na vzdělání je v naší republice zakotveno v článku 33 Listiny práv a svobod, a přestože v průběhu výkonu trestu odnětí svobody odsouzený o některá svá práva přichází (dle § 27 zákona o výkonu restu odnětí svobody), právo na vzdělání mezi ně nepatří.

Důraz na vzdělávání vězňů, a především vězňů mladistvých, klade také Rada Evropy. Ta říká, že vzdělávání je pokládáno za součást vězeňského režimu a mělo by mít stejný status, jako pracovní činnost¹⁰. Odsouzený by však neměl být za svou vzdělávací činnost finančně ani jakkoliv jinak znevýhodněn. Každý vězeňský ústav musí poskytnout vězňům přístup ke knihovně, která je dostatečně vybavena širokým spektrem nejen vzdělávacích, ale také rekreačních knih. Zároveň by výchova a vzdělávání vězňů mělo být v rámci dané země integrované do veřejného výchovně-vzdělávacího systému

¹⁰ Jedná se o konkrétní doporučení Rady Evropy R (89)12 z roku 1989

takovým způsobem, aby bylo vězňům umožněno po propuštění bez problémů pokračovat ve svém vzdělávání či odborném výcviku. (Biedermanová, Petras, 2011, s. 19—20)

Ve Vazební věznici Praha-Pankrác byly v průběhu roku 2018, dle materiálů získaných od zaměstnanců vazební věznice, realizovány následující vzdělávací aktivity programů zacházení:

1) Právní minimum

Cílem této aktivity je osvojení si základních vědomostí z oblasti práva. Tato aktivita je skupinová, probíhá pod vedením lektora z řad vychovatelů nebo speciálních pedagogů, je určena pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Vychovatel či speciální pedagog by měli v rámci této aktivity využívat metodologických postupů, tedy výkladu, motivace, diskuse o problému, skupinové práce a hodnocení. Výuka probíhá v ateliérech oddělení výkonu trestu (dále jen ateliéry OVT).

2) Právní minimum — výstupní ložnice

Odsouzený by si v rámci této aktivity měl osvojit základní vědomosti z oblasti práva s využitím v běžném občanském životě. Aktivita je určena pro odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené, v rámci výstupních ložnic. Tuto aktivitu vede speciální pedagog, případně vychovatel v ateliérech OVT. Jedná se o skupinovou aktivitu, odsouzený by se měl zapojovat do diskuse a skupinové práce, nezanedbávat však z tohoto důvodu svou individuální činnost.

3) Historie

Tato vzdělávací aktivita má seznámit odsouzeného s hlavními dějinnými událostmi provázejícími historii České republiky v kontextu evropských dějin a národů. Aktivita je vedena speciálním pedagogem nebo vychovatelem, probíhá v ateliérech OVT a je určena pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Aktivita má charakter výkladu, lektor jí může doplnit promítáním vhodného videomateriálu.

4) Obsluha osobních počítačů

Cílem této aktivity je seznámit odsouzené se základní obsluhou počítačů, je určena pro odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Obsluha osobních počítačů probíhá pod vedením lektora z řad vychovatelů nebo speciálních pedagogů. Výuka má individuální charakter, lektor nejprve vysvětlí problém, názorně ukáže řešení problému a poté odsouzení daný postup opakují, jejich dovednost je závěrem ověřena. Aktivita probíhá v počítačové učebně.

5) Základy výpočetní techniky

Cílem této aktivity je rozvíjet kognitivní složku osobnosti odsouzených a napomoci jim v osvojení si základních vědomostí, dovedností a návyků z oblasti užívání PC. Aktivita probíhá pod vedením vychovatele nebo speciálního pedagoga v prostorách počítačové učebny, je určena pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené.

6) Kurzy cizího jazyka — angličtina/němčina/španělština

Jazykové kurzy a kurzy anglického jazyka obzvláště patří z pochopitelných důvodů mezi kurzy, které mají neustále naplněnou kapacitu. Odsouzení si jsou vědomi, že si po propuštění z výkonu trestu budou muset najít zaměstnání a znalost cizího jazyka, byť na základní úrovni, může pomoci. Kurzy probíhají pod vedením lektora z řad speciálních pedagogů anebo vychovatele a jsou určeny pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Jsou vedeny formou přednášek, skupinových rozhovorů a dialogů v cizím jazyce. Je velmi kladně nahlíženo na samostudium odsouzených, rovněž je snaha podporovat odsouzené jazykově zdatnější, aby ve volném čase ostatním odsouzeným pomáhali ve zvládnutí a procvičování cizího jazyka. Kurzy probíhají v ateliérech OVT.

7) Čeština pro cizince

Tato aktivita je vhodná pro cizince ve výkonu trestu odnětí svobody, jejichž čeština je na špatné úrovni nebo česky vůbec nemluví. Cílem této aktivity je pomoci začlenit cizince do česky mluvící společnosti a zlepšit jejich šance na nalezení zaměstnání

po propuštění z výkonu trestu. Aktivitu vede speciální pedagog nebo vychovatel, výuka probíhá interaktivní formou mezi vyučujícím a odsouzeným, případně mezi odsouzenými, důraz je kladen na dialog a řízené samostudium odsouzeného. Aktivita probíhá v ateliéru OVT a je určena odsouzeným v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazeným i nezařazeným.

8) Sebeobslužné činnosti na výstupních ložnicích

Aktivita probíhá pod vedením speciálního pedagoga či vychovatele. Jejím cílem je, aby odsouzený získal teoretické a praktické dovednosti v plánování a přípravě pokrmů. Výuka je slovní a názorně demonstrační, obsahuje také praktická cvičení, a tedy i nácvik přípravy pokrmů. Pro potřeby této aktivity jsou využívány prostory kuchyňky v rámci OVT, aktivita je určena odsouzeným ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazeným i nezařazeným, kteří se nacházejí ve výstupních ložnicích.

9) Základy přípravy stravy

Základy přípravy stravy jsou aktivitou, která je zaměřena na přípravu pokrmů a osvojení znalostí v oblasti gastronomie. Probíhá pod vedením speciálního pedagoga nebo vychovatele v prostorách kuchyňky OVT, je určena odsouzeným v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazeným i nezařazeným. Specifikum této aktivity je, že v případě pochvaly, například za vzorné plnění programu zacházení, může odsouzený z domova obdržet balíček obsahující suroviny pro výrobu pokrmů, například čokoládu či koření.

10) Základy domácích prací

Cílem této aktivity je napomoci odsouzenému v osvojení návyků potřebných pro udržování domácnosti. Aktivitu vede speciální pedagog případně vychovatel, využívají prostorů kulturní místnosti ve výstupním oddílu. Aktivita probíhá formou skupinové práce s použitím slovních i názorných metod, je určena pro odsouzené ve výstupním oddílu.

11) Ekologická výchova

Ekologická výchova je zaměřená na poznání ekologické problematiky a ochrany životního prostředí, získání těchto znalostí má napomoci odsouzeným k vedení šetrného života po propuštění z výkonu trestu. Pod vedením speciálního pedagoga nebo vychovatele probíhá výklad, který je obohacen o videoprojekce, diskuse a skupinovou práci, v ateliéru OVT. Aktivita je určena pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené.

12) Multikulturní výchova

Multikulturní výchova je aktivita, která probíhá formou skupinové práce, přímého výkladu a besedy pod vedením speciálního pedagoga nebo vychovatele v ateliérech OVT. Součástí přednášek je také videoprojekce či referáty odsouzených na dané téma. Cílem aktivity je rozšíření vědomostí odsouzeného o pozitivním a negativním soužití etnických menšin a migrantů s Čechy.

13) Zeměpisný klub

Tato aktivita probíhá pod vedením speciálního pedagoga nebo vychovatele v ateliérech OVT. Cílem aktivity je napomoci odsouzenému k získání znalostí z oblasti regionálního zeměpisu světa. Znalosti odsouzení získávají prostřednictvím videoprojekce, skupinové a individuální práce. Aktivita je určena pro odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, kteří nejsou pracovně zařazeni.

14) Zdravověda

Zdravověda je aktivitou jejímž cílem je zvýšit povědomí odsouzeného o lidském těle a zlepšit jeho schopnosti při poskytování první pomoci. Aktivita je vedena speciálním pedagogem nebo vychovatelem, probíhá v ateliérech OVT a je určena pro odsouzené v nízkém i středním stupni zabezpečení, kteří nejsou pracovně zařazeni. Přednáška je doprovázena praktickou ukázkou, odsouzení mají možnost pracovat ve skupinách i jednotlivě a využít rad a doporučení lektora.

15) Literární klub

Literární klub je aktivitou zaměřenou na posílení čtenářských kompetencí, klade si za cíl seznámit odsouzené se současnou a minulou literaturou různých žánrů. Předpokladem pro plnění aktivity je velká míra individuální práce a aktivní účast na diskusích na dané téma. Aktivita probíhá pod vedením speciálního pedagoga případně vychovatele v prostorách ateliérů OVT, je určena pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené.

3.3 SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÉ AKTIVITY

Speciálně výchovné aktivity zaujímají mezi aktivitami programů zacházení poměrně specifické místo. Cílem těchto aktivit je působení na odsouzeného takovým způsobem, aby díky snížení jeho tenze a napětí bylo možné předcházet mimořádným událostem.

Nelze popřít, že výkon trestu odnětí svobody může působit jako velká zátěž na psychiku odsouzeného. V takové situaci, není-li odsouzenému poskytnuta pomoc, může se uchýlit ke krajním řešením své situace, například k sebepoškozování, hladovce či k agresivnímu chování vůči ostatním odsouzeným nebo zaměstnancům věznice.

Dalším problémem, na který se speciálně výchovné aktivity zaměřují, jsou drogy a jejich vliv na odsouzeného. Nemalé množství odsouzených, kteří nastoupí do výkonu trestu, je závislých na drogách, které mnohdy motivovali jejich trestnou činnost. Cílem programů bojujících proti drogám je podpořit motivaci odsouzeného, aby svůj postoj k návykovým látkám přehodnotil.

Ve Vazební věznici Praha-Pankrác byly v průběhu roku 2018, dle materiálů získaných od zaměstnanců vazební věznice, realizovány následující speciálně výchovné aktivity programů zacházení:

1) Relaxační cvičení

Relaxační cvičení jsou aktivitou, která probíhá pod vedením speciálního pedagoga v ateliérech OVT. Cílem této aktivity je pomocí specifických druhů relaxačních technik docílit maximálního psychického a fyzického uvolnění. Specifikem této aktivity spočívá

v tom, že je určena pro ženy a trvale pracovně nezařaditelné. Při výuce je využívána skupinová práce s použitím slovních i názorných metod.

2) Psychosociální výcvik

Jedná se o aktivitu vedenou vychovatelem, která je určena pro odsouzené do 26 let věku, v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem této aktivity je napomoci odsouzenému k získání praktických i teoretických dovedností v oblasti komunikace a asertivity. Lekce probíhají formou sociální a psychologické hry v ateliérech OVT.

3) AT-skupina

Aktivita určená pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené, pod vedením psychologa. Cílem aktivity je podpořit odsouzeného ke změně životního stylu a přehodnocení problémových postojů k užívání návykových látek. Aktivita probíhá formou přednášek, diskusí či besed, psycholog využívá terapeutických technik a poskytuje odsouzeným zpětnou vazbu. Aktivita probíhá v ateliérech OVT.

4) Arteterapie a relaxační metody

Tato aktivita probíhá v prostorách ateliérů OVT pod vedením psychologa, je zaměřená na odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem aktivity je rozvíjet a vytvářet představivost ve vnímání reálného a imaginárního světa. Lekce probíhají formou skupinové a individuální práce s použitím slovních i názorných metod.

5) Sebepoznávací skupina aneb “sebepoznáním ke změně“

Cílem této aktivity, která probíhá pod vedením psychologa v prostorách ateliérů OVT, je rozvíjet sociální dovednosti a sebepoznání, důraz je kladen na vedení mezilidské komunikace. Aktivita je určena pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení. Psycholog pracuje s celou skupinou odsouzených, využívá dynamiku skupiny a také sociálních a psychologických her.

6) Sebereflexe a relaxace ve výstupních ložnicích

Jedná se o aktivitu zaměřenou na odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení umístěné ve výstupních ložnicích. Cílem této aktivity je za pomoci psychologa, rozvíjet dovednosti vedoucí k psychickému a fyzickému uvolnění a podnítit u odsouzeného sebereflexi s ohledem na praktické uplatnění po propuštění z VTOS. Využívá se metod aktivní a pasivní relaxace, autogenního tréninku a řízené volné diskuse mezi psychologem a odsouzenými. Aktivita probíhá v ateliérech OVT.

7) Občanská výchova — výstupní ložnice

Tato aktivita je určena pro odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené, ve výstupních ložnicích. Cílem této aktivity je, pod vedením speciálního pedagoga nebo vychovatele, naučit odsouzeného zásadám slušného chování v adekvátní situaci a řešení praktických otázek osobního a občanského života. Aktivita probíhá v ateliérech OVT.

8) Skupina osobního rozvoje

Skupina osobního rozvoje je další ze specifických aktivit v rámci programů zacházení. Tato aktivita je určena pro osoby trvale pracovně nezařaditelné, které v ateliérech OVT pod vedením psychologa, pracují na zvýšení účinného náhledu na sebe sama a hledání efektivních způsobů zacházení s vlastní energií. Psycholog využívá při práci s touto skupinou terapeutické techniky a psychologické hry.

9) Sociálně právní poradenství

Sociálně právní poradenství je aktivitou určenou pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, určené je pro pracovně zařazené i nezařazené vězně. Aktivita probíhá pod vedením sociální pracovnice v ateliérech OVT. Cílem aktivity je pomoci odsouzenému v orientaci v systému sociálního zabezpečení se zaměřením na zajištění primárních sociálních potřeb v případě obtížné sociální situace po propuštění z VTOS.

10) Reintegrační poradna

Tato aktivita probíhá pod vedením sociální pracovnice a jejím cílem je, aby odsouzení umístění ve VO získali alespoň minimální znalosti a dovednosti při zajišťování základních sociálních potřeb. Aktivita má formu přednášky, případně besedy, kde odsouzení diskutují a pracují ve skupině.

11) Program "3Z"

Hlavní myšlenky této aktivity jsou „Zastav, Zamysli se a Změň se“. Aktivita probíhá pod vedením speciálního pedagoga a je určena odsouzeným v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazeným i nezařazeným. Cílem této aktivity je působit na odsouzené, aby neopakovali vzorce trestného chování, kterého se dopustili, a aby si osvojili nejen obecně lidské sociální dovednosti, ale také dovednosti alternativního a kauzálního myšlení. Aktivita probíhá formou skupinové interakce s využitím zpětné vazby, dochází k nácviku žádoucího prosociálního chování a verbální racionalizace nevýhod recidivujícího chování.

3.4 ZÁJMOMÉ AKTIVITY

„Zájmové aktivity jsou nezbytnou součástí života na svobodě, měly by tedy být i součástí přípravy na tento život v rámci penitenciární péče“ (Fischer, 2006, s. 117)

Dle Biedermanové a Petrasy (2011, s. 26—27) je velice důležitým cílem naší penitenciární péče zajistit fyzické i duševní zdraví odsouzených. Tato péče naplněna také prostřednictvím různých zájmových kroužků a aktivit sportovního, vzdělávacího či kulturního charakteru. Zejména u odsouzených, kteří nejsou zaměstnáni či zaměstnání vůbec být nemohou, nabývají tyto zájmové činnosti, konané ve volném čase, důležitosti. Zájmové aktivity obsahují nejrůznější formy individuální a zájmové činnosti, která probíhá pod vedením zaměstnanců vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním, tedy speciálních pedagogů a vychovatelů. Jedním z cílů těchto aktivit je rozvíjet u odsouzených schopnosti a dovednosti potřebné pro úspěšnou integraci po propuštění z VTOS.

Mnoho odsouzených před zatčením trávilo volný čas vysedáváním po hospodách, tlacháním, konzumací alkoholu nebo nudou. Mnoho výzkumů potvrzuje, že pasivní trávení volného času je významným kriminogenním faktorem.

Smyslem zájmových aktivit je tedy naučit odsouzeného trávit volný čas smysluplně a aktivně, aby po propuštění z VTOS mohl změnit svůj životní styl. Zároveň je snaha vyplnit čas odsouzených ve výkonu trestu takovou činností, která napomůže k rozvoji osobnosti, udržení dobré, nejen fyzické, kondice a k vytvoření kulturních návyků, které jsou potřebné pro život ve společnosti. (Biedermanová, Petras, 2011, s. 26—27)

Ve Vazební věznici Praha-Pankrác byly v průběhu roku 2018, dle materiálů získaných od zaměstnanců vazební věznice, realizovány následující zájmové aktivity programů zacházení:

1) Výtvarný ateliér

Výtvarný ateliér je aktivitou, která probíhá pod vedením vychovatele, ve výtvarném ateliéru. Tato aktivita je určena pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem této aktivity je napomoci odsouzeným k získání a rozšiřování vědomostí v oblasti kultury a zdokonalování výtvarných technik používaných v praxi, prostřednictvím individuální a skupinové práce.

2) Keramika

Keramika je aktivitou, která probíhá v keramickém ateliéru a je vedena vychovatelem. Tato aktivita je určena pro odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem této aktivity je získání a rozšiřování vědomostí v oblasti estetického vnímání a zdokonalování keramických, v praxi používaných, manuálních technik.

3) Svět zajímavostí

Tato aktivita probíhá pod vedením vychovatele v prostorách ateliérů OVT, je určena pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem této aktivity je, za pomoci skupinové práce, besed, videoprojekcí

a referátů, upevňovat a rozšiřovat vědomosti z vybraných oblastí přírodních a společenských věd.

4) Šachy

Cílem této aktivity je rozvíjet logické a analytické myšlení a zdokonalit se v technice této hry. Aktivita probíhá pod vedením vychovatele formou individuální a skupinové práce v prostorách ateliérů OVT. Šachy jsou určeny pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené.

5) Klub náročného filmového diváka

Klub náročného filmového diváka je aktivita, která probíhá pod vedením vychovatele a je určená pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, kteří jsou pracovně zařazení i nezařazení. Aktivita probíhá v ateliérech OVT formou motivační, slovní, monologické, dialogické a názorně demonstrační. Její cíl je docílit částečné korekce důsledků prizonizace, smysluplně využít volný čas a snížit vnitřní tenzi odsouzených.

6) Společenské hry

Společenské hry jsou aktivitou, která je vedena vychovatelem a probíhá v ateliérech OVT. Aktivita je určena pro odsouzené ve středním a vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem této aktivity je skupinovou a individuální prací absolvovat seznámení se s pravidly společenských her a podnítit rozvoj myšlenkových operací.

7) Trénink sebeobslužných činností a příprava pokrmů na TPN

Tato aktivita je určena pouze pro osoby trvale pracovně nezařaditelné, aktivita probíhá pod vedením vychovatele v prostorách kuchyňky v OVT. Aktivita probíhá formou individuální a skupinové práce, má motivační a názorně demonstrační charakter. Cílem aktivity je pomoci odsouzeným, aby si osvojili teoretické znalosti a praktické dovednosti potřebné pro zajištění běžného života po propuštění z VTOS.

8) Kapela

Jedná se o poměrně specifickou aktivitu, je velmi kapacitně omezena. Aktivita probíhá pod vedením speciálního pedagoga v prostorách hudebních ateliérů, je určená pro odsouzené v nízkém, středním i vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Aktivita má charakter názorně demonstrační práce s notovým zápisem. Cílem této aktivity je osvojení základních vědomostí a dovedností z oblasti hudby a smysluplné využití času v rámci duševní hygieny.

9) Motoristicky — sportovní klub

Aktivita probíhá pod vedením vychovatele v prostorách ateliérů OVT, určená je pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Aktivita probíhá formou besed, testů, přednášek a diskusí. Cílem aktivity je seznámit odsouzené s novinkami motoristického průmyslu, a také prohloubit a upevnit znalosti pravidel silničního provozu.

10) Literární klub

Tato aktivita probíhá pod vedením vychovatele v prostorách ateliérů OVT. Je určena pro odsouzené ve středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Literární klub probíhá formou přednášky na aktuální téma, výkladu a diskuse. Cílem aktivity je seznámit odsouzené se současnou i minulou literaturou různých žánrů.

11) Zeměpisný klub

Zeměpisný klub je aktivitou, která probíhá pod vedením vychovatel, je určený pro odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem aktivity je pomoci odsouzeným získat znalosti z oblasti regionálního zeměpisu světa, prostřednictvím videoprojekce, individuální a skupinové práce. Aktivita probíhá v prostorách ateliérů OVT.

12) Dřevomodelářský kroužek

Dřevomodelářský kroužek je aktivitou, která je specifická tím, že jako jediná probíhá v ergoterapeutickém ateliéru. Probíhá pod vedením vychovatele formou individuální

a skupinové práce, je určen pro odsouzené ve vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem kroužku je získání manuálních dovedností a zručnosti, také mírnění důsledků prizonizace.

13) Kroužek pěstičství

Tato aktivita probíhá pod vedením vychovatele, jejím cílem je upevňovat vědomosti odsouzených v oblasti pěstičství. Aktivita má formu individuální a skupinové práce za použití praktické a názorné činnosti. Probíhá ve skleníku, který se nachází ve venkovním prostoru vazební věznice.

14) Chovatelský kroužek

Chovatelský kroužek je aktivitou, která probíhá v chovatelském ateliéru pod vedením vychovatele. Aktivita je určena pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem této aktivity je upevňování vědomostí a dovedností v oblasti chovatelství.

15) Kondiční cvičení a posilování

Tato aktivita, určena pro odsouzené v nízkém, středním a vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené, má za cíl procvičit jednotlivé svalové skupiny a současně napomoci uvolnění emočního napětí. Aktivitu vede vychovatel a probíhá v antistresovém ateliéru. Aktivita má formu slovní, názorně demonstrační, využívá praktické činnosti.

16) Tělocvična

Tělocvična je jednou z velice oblíbených aktivit, jejím cílem je kompenzovat výrazný nedostatek pohybu v podmínkách VTOS, odstranit vnitřní tenzi a smysluplně využít volný čas. Aktivita je určena pro odsouzené v nízkém, středním a vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené, probíhá pod vedením vychovatele, formou skupinové práce v tělocvičně.

17) Základy hotelnictví

Základy hotelnictví jsou aktivitou, která probíhá pod vedením speciálního pedagoga, jejím cílem je napomoci odsouzeným k osvojení si teoretických znalostí v oboru cestovního ruchu, hotelnictví a získání vědomostí o skutečném provozu hotelu. Aktivita má formu skupinové práce, probíhá v Zotavovně Věžeňské služby České republiky a je určena pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení pracovně zařazené i nezařazené.

18) Přírodopisný kroužek

Přírodopisný kroužek je aktivitou, jejímž cílem je zprostředkovat odsouzeným znalosti v oblasti poznání fauny a flóry planety Země, včetně základní orientace v etapách jejího vývoje a života na ní. Aktivita probíhá v prostorách ateliérů OVT pod vedením vychovatele. Vychovatel využívá slovních a názorných postupů, skupinové a individuální práce odsouzených. Přírodopisný kroužek je určen odsouzeným v nízkém, středním a vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazeným i nezařazeným.

19) Základy křesťanství

Základy křesťanství jsou specifickou aktivitou, která probíhá pod vedením kaplana v prostorách kaple. Aktivita je určena pro odsouzené v nízkém středním a vysokém stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Aktivita má charakter slovní besedy, bohoslužby nebo mše, jejím cílem je identifikace odsouzeného s vyššími mravními ideály.

20) Enviromentální výchova

Enviromentální výchova je aktivitou, která probíhá pod vedením speciálního pedagoga v ateliérech OVT nebo na veřejném prostranství hlavního města Prahy. Aktivita probíhá formou skupinových prací, je určena pro odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení, pracovně zařazené i nezařazené. Cílem enviromentální výchovy je posílení enviromentálních postojů a kritického myšlení, vzdělávání a řešení problémů v enviromentální oblasti. Roku 2016 proběhla v rámci této aktivity již zmiňovaná

úklidová akce ve spolupráci s Prahou 4, kdy se odsouzení přímo a zdarma zapojili do úklidu ulic.

21) Výtvarné techniky

Tato aktivita je určená pro trvale pracovní nezařazené a probíhá pod vedením vychovatele v ateliérech OVT. Cílem této aktivity je, za pomoci skupinové a individuální práce, pomoci odsouzeným v získání a rozšiřování dovedností výtvarných, v praxi používaných, technik.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

4.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumná část bakalářské práce byla věnována dvěma základním cílům. Vzhledem ke skutečnosti, že reálné efekty výchovného působení jsou vždy výsledkem společného působení všech podstatných aktérů tohoto procesu, bylo tedy hodnoceno, v jaké struktuře a obsahových souvislostech tento proces probíhá.

V první části výzkumného šetření bylo cílem představit subjekty, kterých se programy zacházení a aktivity programů zacházení týkají, tedy osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a interpretovat zjištěné statistické údaje pro případné využití v rámci programů a aktivit programů zacházení.

Ve druhé části bylo hlavním tématem vyjádření názorové hladiny pracovníků Vazební věznice Praha-Pankrác, tedy realizátorů odpovědných za vedení aktivit, kteří se na tomto procesu podílejí. Zjištěné údaje byly využity pro vymezení pracovní náplně těchto pracovníků a určení nejoblíbenějších aktivit programů zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác.

Zjištění základních statistických údajů je postaveno na statistických informacích o sledovaných hodnotách týkajících se osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody v rámci ČR a pro zjištění názorů realizátorů ve Vazební věznici Praha-Pankrác byla využita forma připraveného dotazníku pro tyto zaměstnance a uvedeno jeho vyhodnocení.

4.2 ZPRACOVÁNÍ STATISTICKÝCH ÚDAJŮ

Aby bylo možné pracovat s odsouzenými za pomoci aktivit a programů zacházení, je nezbytně nutné uvést klíčové charakteristiky cílové skupiny, tedy osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody. Pro potřeby této práce byly převzaty informace, které plynou z veřejně dostupných statistik Vězeňské služby ČR pro rok 2017.

Jedním z nejdůležitějších aspektů realizace programů zacházení je věk odsouzených, neboť znalost věkového profilu odsouzených může být nápomocna speciálním pedagogům při plánování a úpravě jednotlivých aktivit.

Dle tabulky č. 2 lze říci, že nejzastoupenější věkovou kategorií mezi odsouzenými, byla věková skupina od 30 do 35 let. Toto zjištění je vhodným doplněním dalších statistických údajů, jelikož umožňuje zaměstnancům věznic zaměřit se na specifika této konkrétní věkové skupiny. Jelikož se jedná o skupinu osob mladšího středního věku, lze jim pomoci například prostřednictvím jazykových kurzů a rekvalifikačních kurzů, které zlepší jejich šance na nalezení zaměstnání po propuštění na svobodu.

Tabulka č. 2: Věkové složení odsouzených v rámci ČR k 31.12. 2017

Věková kategorie	Muž	Žena	Celkový součet
17 - nedovršených 25 let	1387	105	1492
25 - nedovršených 30 let	3038	246	3284
30 - nedovršených 35 let	3370	273	3643
35 - nedovršených 40 let	3137	253	3390
40 - nedovršených 45 let	3021	229	3250
45 - nedovršených 50 let	2080	172	2252
50 - nedovršených 55 let	1335	128	1463
55 - nedovršených 60 let	715	55	770
60 - nedovršených 65 let	450	34	484
nad 65 let	226	15	241
Celkový součet	18761	1510	20271

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017

Jedním z dalších, nepochybně důležitých aspektů, které je při práci s odsouzenými potřeba brát v potaz, je také rodinná anamnéza, neboť rodina je důležitým motivátorem pro odsouzeného nejen v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, ale také po propuštění odsouzeného na svobodu.

Z tabulky č. 3 vyplývá, že největší zastoupení mezi odsouzenými měli v roce 2017 svobodní nezadaní muži a svobodné nezadané ženy, dohromady mluvíme o 56,96 % odsouzených. Přesto poměrně značné procento odsouzených, celkem 22,41 %, má partnera, za předpokladu, že byly vzaty v úvahu nejen vdané ženy a ženatí muži, ale také osoby mající druha, nesezdané osoby či osoby žijící v registrovaném partnerství. Speciální pedagog či vychovatel má tedy poměrně velký prostor pro podporu těchto vztahů, jako přínosné může být například podporovat odsouzené v písemné komunikaci s partnery a tím nejen napomoci udržení těchto vztahů a vazeb, ale také jejich prohlubování a rozvíjení.

Tabulka č. 3: Členění odsouzených dle rodinného stavu v rámci ČR k 31.12. 2017

Rodinný stav	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
registrované partnerství	3	4	7	0,03 %
rozvedený/rozvedená	2926	328	3254	16,05 %
rozvedená družka		82	82	0,40 %
rozvedený druh	818		818	4,04 %
svobodná		654	654	3,23 %
svobodná družka		195	195	0,96 %
svobodný	10891		10891	53,73 %
svobodný druh	2443		2443	12,05 %
vdaná		199	199	0,98 %

vdaná s druhem		14	14	0,07 %
vdova družka		3	3	0,01 %
vdovec/vdova	80	30	110	0,54 %
vdovec druh	9		9	0,04 %
zaniklé partnerství	4	1	5	0,02 %
ženatý	1555		1555	7,67 %
ženatý s družkou	32		32	0,16 %
Celkový součet	18761	1510	20271	100,00 %

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017

Obsah a strukturu programů je nutné přizpůsobit dosaženému předchozímu vzdělání a intelektuálním schopnostem odsouzených. Podle získaných statistických údajů je situace v této oblasti shrnuta v tabulce č. 4.

Jak lze sledovat v tabulce č. 4 sledovat, 48,21 % odsouzených dosáhlo jen základního nebo nižšího vzdělání. Na základě tohoto zjištění může být kladen důraz na zprostředkování širší nabídky nejen rekvalifikačních kurzů, které odsouzeným napomohou při hledání zaměstnání po propuštění na svobodu, ale také na možnosti dokončení dalšího vzdělání v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, kteréžto vzdělávací postupy mohou napomoci následnému znovuzачlenění odsouzených do společnosti.

Tabulka č. 4: Členění odsouzených v rámci dosaženého vzdělání k 31.12. 2017
v rámci ČR

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
nezjištěno (cizinci), neuvedeno	180	7	187	0,92 %
zvláštní škola	486	46	532	2,62 %
bez základního vzdělání	33	8	41	0,20 %
nedokončené základní	348	33	381	1,88 %
základní vzdělání	8012	787	8799	43,41 %
vyučení bez maturity	7356	340	7696	37,97 %
vyučení s maturitou	433	23	456	2,25 %
středoškolské vzdělání bez maturity	134	19	153	0,75 %
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	293	50	343	1,69 %
středoškolské odborné vzdělání s maturitou	1195	165	1360	6,71 %
vyšší odborné	19	3	22	0,11 %
vysokoškolské vzdělání — bakalářské	58	5	63	0,31 %
vysokoškolské vzdělání — magisterské	55	6	61	0,30 %
vysokoškolské vzdělání — inženýr	131	11	142	0,70 %
vysokoškolské vzdělání — doktorské	28	7	35	0,17 %
Celkový součet	18761	1510	20271	100,00 %

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017

Hlediskem, které je jedním z klíčových aspektů zhodnocení kvality penitenciární péče je míra recidivy odsouzených osob. Recidiva je podstatným problémem, neboť jedním z dlouhodobých cílů na poli penitenciariistiky je recidivu snižovat a pracovat s odsouzenými takovým způsobem, aby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nepáchali další trestnou činnost, a tedy se již do věznic nevraceli.

Na základě tabulky č. 5, je možno pozorovat skutečnost, že 62,76 % odsouzených osob bylo ve výkonu trestu odnětí svobody opakovaně. V návaznosti na obdobná zjištění v posledních letech vznikaly různé programy a aktivity, jejichž cílem bylo pomoci odsouzeným ke změně dosavadního života. Příkladem těchto programů byl například již zmiňovaný resocializační program 3Z.

Tabulka č. 5: Procentuální členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody k 31.12. 2017 v rámci ČR

Kolikrát ve výkonu trestu	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
0x	6671	877	7548	37,24 %
1x	3941	304	4245	20,94 %
2x	2574	128	2702	13,33 %
3x	1835	91	1926	9,50 %
4x	1253	50	1303	6,43 %
5x	886	21	907	4,47 %
6x	547	15	562	2,77 %
7x	354	14	368	1,82 %
8x	275	5	280	1,38 %
9x	139		139	0,69 %

10x	79		79	0,39 %
více než 10x	207	5	212	1,05 %
Celkový součet	18761	1510	20271	100,00 %

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017

Při realizaci aktivit programů zacházení musí vzít pracovník věznice v úvahu základní osobnostní charakteristiku osoby se kterou bude aktivitu programu zacházení uskutečňovat, v této souvislosti existuje teorie tzv. vzorců chování, které jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 6: Znázornění rozdílů mezi uvedenými vzorci chování

Vzorec chování	Doprovodné projevy	Typické znaky
Submisivita	Podlehnutí, podvolení se tlaku, nechat se manipulovat	Vyhýbání se očnímu kontaktu, slabý, poráženecký tón hlasu, pokleslý postoj, gesta vyjadřující odevzdanost, strach, neschopnost nalézt slova
Agresivita	Zlostné, dominantní, nepřátelské, výhružné chování	Hlasitý pronikavý tón hlasu, vyzývavý postoj, prudké pohyby a gesta, nepřátelské naladění, ztráta kontroly řeči
Asertivita	Kontrola rezistence, rozhodnost a ovládání	Pevně upřený pohled, kontrolované pohyby, jasná mluva, klid

Zdroj: Metodický materiál VS ČR „Zastav se, zamysli se, změň se“

Tímto zobrazením je naznačeno, že je potřeba, aby realizátoři aktivit programů zacházení, ale nejen oni, přistupovali ke každému odsouzenému individuálně, neboť

každý člověk je jiný, a tedy komunikace s ním má svá specifika. Pro zajištění odborně vedené komunikace jsou na zaměstnance kladeny nároky v rámci potřebného vzdělání pro výkon daných profesí.

4.3 VÝZKUMNÁ METODIKA — DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

V druhé polovině výzkumné části bakalářské práce bylo zpracováno kvantitativní šetření názorové hladiny zaměstnanců Vazební věznice Praha-Pankrác, kteří se specializují na práci s odsouzenými v rámci oddělení výkonu trestu, tedy speciálními pedagogy a vychovateli, prostřednictvím dotazníkového šetření. Cílem šetření bylo vymezit náplň práce speciálního pedagoga a vychovatele v oddělení výkonu trestu ve vztahu k programům zacházení a odsouzeným a zjistit které aktivity programů zacházení jsou dle respondentů z řad odborných zaměstnanců Vazební věznice Praha-Pankrác nejžádanější.

Vzhledem k cílům práce byly stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Pracovní náplň vychovatele a speciálního pedagoga v OVT ve Vazební věznici Praha-Pankrác není identická.

Hypotéza č. 2: Nejžádanějšími vzdělávacími aktivitami v OVT Vazební věznice Praha-Pankrác jsou jazykové kurzy.

Hypotéza č. 3: Nejžádanější speciálně výchovnou aktivitou v OVT Vazební věznici Praha-Pankrác je sociálně právní poradenství.

Hypotéza č. 4: Nejžádanější zájmovou aktivitou v OVT Vazební věznice Praha-Pankrác je klub náročného filmového diváka.

Hypotézy vycházejí z autorovi osobní zkušenosti a osobního náhledu na problematiku, které byly získány v rámci stáže ve Vazební věznici Praha-Pankrác a Vazební věznici Praha-Ruzyně. Jsou stanoveny takovým způsobem, aby zachytily náplň práce speciálního pedagoga a vychovatele v OVT, aby reflektovaly téma a cíl práce a pokryly celé spektrum aktivit programů zacházení.

Výzkumné šetření probíhalo formou dotazníku, který byl předložen respondentům, tedy zaměstnancům OVT Vazební věznice Praha-Pankrác. „*Jak už název nasvědčuje, slovo dotazník se spojuje s dotazováním, s otázkami. Je to způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“ (Gavora, 2010, s. 121)

Dotazník se skládal z deseti otevřených otázek, které refletovaly cíl práce, jejich cílem bylo také potvrdit anebo vyvrátit stanovené hypotézy. Dotazník byl předložen čtyřem respondentům, jednalo se o dva speciální pedagogy a dva vychovatele OVT Vazební věznice Praha-Pankrác. Respondenti z řad speciálních pedagogů byli muži středního věku s praxí 5 a 11 let na své pozici, s dosaženým magisterským vzděláním v oboru speciální pedagogika. Respondenti z řad vychovatelů byli jedna žena s praxí 3 roky a jeden muž s praxí 6 let, kteří dosáhli bakalářského stupně vzdělání v oboru speciální pedagogika.

4.3.1 PROBLÉMY SPOJENÉ S VÝZKUMEM

V této části práce jsou řešeny problémy spojené se samotným výzkumem a formou výzkumu. Původní myšlenkou bylo, že pro výzkum v dané oblasti, by byla adekvátní forma strukturovaného rozhovoru neboli interview. „*Strukturované interview znamená, že otázky jsou pevně dány. Takové interview je vlastně ústním dotazníkem. Z časového hlediska i z hlediska náročnosti jeho vedení je méně náročné.*“ (Gavora, 2010, s. 137)

Tato metoda byla zvolena, protože na rozdíl polostrukturovaného rozhovoru, u kterého je dle Gavory (2010, s. 137) „*stanovené základní obsahové schéma a několik základních otázek. Další otázky vznikají v jeho průběhu*“, nevyžaduje obsáhlé znalosti a zkušenosti z praxe v daném oboru, které jsou pro vedení tohoto rozhovoru nezbytné.

Bohužel vzhledem ke specifčnosti bezpečnostních opatření, která jsou pro věznici typická, by nebylo možné použít zvukový záznam, neboť je zakázáno vnášet do prostor věznice nahrávací zařízení a telefony, což by vedlo k záznamu rozhovoru formou ručního zápisu, který je zdlouhavý a narušuje plynulost rozhovoru. Dalším problémem bylo, vzhledem k různé pracovní době vychovatelů a speciálních pedagogů, plánování konkrétních termínů, neboť pokud chce osoba ve věznici nepracující do věznice vstoupit, je potřeba nahlásit konkrétní čas a datum návštěvy, uvést číslo občanského průkazu

a návštěva jako taková musí být schválena příslušnými orgány, kterýžto administrativní proces je náročný a zdlouhavý. Rovněž by výzkum pravděpodobně narážel na problém s ochranou osobních údajů.

Z těchto důvodů došlo k přehodnocení metod výzkumu na již zmiňovaný dotazník, který přináší v dané situaci stejnou výpovědní hodnotu, jako by přinesl rozhovor a vyhýbá se nedostatkům, které by byly s provedením rozhovoru spojeny.

4.4 VÝLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Jak již bylo řečeno, dotazník se skládal z deseti otevřených otázek, které byly položeny čtyřem respondentům, kteří představují, vzhledem ke koncepci dotazníku, dostatečný reprezentativní vzorek v rámci speciálních pedagogů a vychovatelů oddělení výkonu trestu Vazební věznice Praha-Pankrác.

Otázka č. 1: Na jaké pozici a jak dlouho působíte ve Vazební věznici Praha-Pankrác?

Cílem této otázky bylo zjistit pracovní zařazení jednotlivých respondentů ve Vazební věznici Praha-Pankrác a délku jejich praxe na dané pozici, tedy jejich míru kompetence k daným problémům vypovídat. Bylo zjištěno, že speciální pedagogové z řad respondentů působí na dané pozici 5 a 11 let, vychovatelé 3 a 6 let.

Otázka č. 2: Mohl/a byste v několika bodech shrnout náplň práce speciálního pedagoga/vychovatele ve vězeňství?

Pokud sjednotíme odpovědi všech respondentů z řad speciálních pedagogů i vychovatelů, získáme ucelený náhled na náplň práce jak speciálního pedagoga, tak vychovatele ve vězeňství.

Náplň práce vychovatele:

- zná osobně a pedagogicky usměrňuje jemu svěřené odsouzené, zná sociální vztahy a skupinovou atmosféru v přiděleném oddílu,
- zúčastňuje se jednání poradních orgánů ředitele věznice (odborných komisí),

- vede osobní karty odsouzených, provádí v nich průběžné zápisy postihující probíhající naplňování účelu výkonu trestu u odsouzeného,
- dbá na kázeň odsouzených, na pořádek a upravenost ubytovacích prostor,
- podílí se na zajištění organizačního chodu oddílu, vede početní a jmenný přehled, rozhoduje o jejich ubytování do jednotlivých ložnic nebo cel,
- zabezpečuje realizaci práv odsouzených zejména na přijetí a odesílání korespondence a balíčků, na přijetí návštěv, provedení nákupů, vycházek a telefonických hovorů a k tomu vede příslušnou evidenci,
- zprostředkovává vyřizování žádostí, stížností a podnětů a styk odsouzených s ostatními zaměstnanci věznice, pravidelně organizuje shromáždění odsouzených za účelem projednávání otázek souvisejících s jejich životem ve věznici,
- realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, zpracovává návrhy na přerušování výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce atd.,
- spolupracuje s příslušníky vykonávajícími dozorní službu a předvádění odsouzených,
- navštěvuje pravidelně pracoviště svěřených odsouzených s cílem zajištění potřebné spolupráce s mistry při komplexní realizaci zacházení,
- zabezpečuje přístup odsouzených k právním předpisům upravujícím výkon trestu a k vnitřnímu řádu věznice,
- předkládá požadavky na materiálně technické vybavení ubytovacích prostor, zabezpečení chodu jemu svěřeného úseku a na odstraňování zjištěných závad a nedostatků atd..

Náplň práce speciálního pedagoga:

- provádí komplexní speciálně-pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy a také odpovídá za úroveň odborného zacházení s odsouzenými na základě této zprávy,

- stanovuje programy zacházení jednotlivým svěřeným odsouzeným a podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a jejich aktualizaci,
- podle svého zaměření vede nejméně jednu aktivitu programu zacházení z oblasti speciálně výchovných nebo vzdělávacích aktivit,
- metodicky usměrňuje vychovatele a odpovídá za spolupráci s dalšími odbornými zaměstnanci
- zúčastňuje se poradních komisí ředitele věznice jejichž předmětem zájmu je například přerazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, zařazení odsouzených na pracoviště, schvalování extramulárních aktivit, umístování odsouzených do krizového a výstupního oddílu, bezdrogové zóny atd.,
- provádí orientační pedagogické pohovory,
- zpracovává aktuální seznam všech aktivit programu zacházení.

Otázka č. 3: Kolik aktivit programu zacházení si vězeň vybírá?

Cílem této otázky bylo zjistit konkrétní počet aktivit programu zacházení, které odsouzení vykonávají.

Syntézou odpovědí speciálních pedagogů a vychovatelů bylo zjištěno, že speciální pedagog přiřadí odsouzenému příslušné aktivity s přihlédnutím ke zjištěným závažným skutečnostem, zejména ke zjištěným rizikům dynamických faktorů, případně k riziku újmy, která jsou uvedena v komplexní zprávě. Dále je také brán ohled na osobní potřeby odsouzeného, některé aktivity jsou přiděleny a některé si odsouzený sám vybírá. Většinou jde o dvě, případně tři aktivity.

Otázka č. 4: Jak často dochází k aktualizaci, případně přidání nové aktivity do programu zacházení?

Cílem této otázky bylo zjistit frekvenci aktualizací a změn programu zacházení u jednotlivých odsouzených, případně prozkoumat faktory, které k těmto změnám a aktualizacím mohou vést.

Respondenti z řad vychovatelů odpověděli, že je vše plně v kompetenci speciálního pedagoga a že je program zacházení aktualizován podle potřeby.

Dle respondentů z řad speciálních pedagogů, je program zacházení aktualizován právě speciálním pedagogem dle potřeby, zpravidla však při vyhodnocování jeho plnění. Program zacházení je u odsouzeného také aktualizován v případě změny typu věznice, stupně zabezpečení, přemístění do jiné věznice, naplnění cíle nebo více cílů programu, v případě změny druhu programu zacházení, změny některé aktivity v některé oblasti programu zacházení a také nejméně tři měsíce před propuštěním z výkonu trestu, pokud není odsouzený zařazen do výstupního oddílu.

Otázka č. 5: Které ze vzdělávacích aktivit programu zacházení jsou odsouzenými nejčastěji vykonávány? Proč jsou to právě tyto aktivity?

Tato otázka je jednou z hlavních otázek v rámci dotazníku, cílem bylo zjistit od respondentů, kteří mají praktické zkušenosti s aktivitami programů zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác, konkrétní příklady nejoblíbenějších a nejvyužívanějších vzdělávacích aktivit, což může v budoucnu napomoci v rozvíjení nabídky aktivit směrem, který má smysl a který by korespondoval s poptávkou odsouzených.

Všichni respondenti nezávisle na sobě uvedli, že nejoblíbenější jsou jazykové vzdělávací aktivity (anglický, německý a španělský jazyk) a aktivita Právní minimum. Důvodem, který odsouzené vede k výběru těchto aktivit je jejich využitelnost po propuštění z VTOS, tedy v civilním životě, případně v budoucím zaměstnání.

Otázka č. 6: Které speciálně výchovné aktivity jsou mezi vězni nejvíce oblíbené?

Cílem této otázky bylo pokračovat ve vymezení nejoblíbenějších aktivit programu zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác. V tomto případě je otázka zaměřena na aktivity speciálně výchovné.

Odpovědi na tuto otázku se mezi speciálními pedagogy a vychovateli částečně různí, ze zjištěných dat ale lze usoudit, že mezi nejoblíbenější speciálně výchovné aktivity patří Arteterapie a relaxační metody a Sociálně právní poradenství, tyto dvě aktivity uvedli všichni respondenti. Jeden ze speciálních pedagogů uvedl jako příklad další z oblíbených aktivit AT-skupinu, oba vychovatelé považují za důležitou také Sebepoznávací skupinu.

Otázka č. 7: Které zájmové aktivity jsou mezi vězni nejoblíbenější?

Cílem této otázky bylo zjistit jaké jsou nejoblíbenější zájmové aktivity mezi odsouzenými ve Vazební věznici Praha-Pankrác.

Respondenti uvedli větší množství aktivit než u otázek předešlých, shodují se však na tom, že mezi nejoblíbenější zájmové aktivity patří Tělocvična a Keramika, oblíbenou aktivitou je také Kondiční cvičení a posilování. Klub náročného filmového diváka byl zmíněn jedním respondentem z řad speciálních pedagogů a Společenské hry byly zmíněny jedním respondentem z řad vychovatelů.

Otázka č. 8: Stává se, že poptávka vězňů po nějaké aktivitě je natolik velká, že převyšuje kapacitní možnosti dané aktivity? Jak se v takovém případě postupuje?

Cílem této otázky bylo zjistit jakým způsobem se postupuje, pokud zájem o konkrétní aktivitu převyšuje její kapacitu. Kapacitní možnosti jednotlivých aktivit nejsou neomezené, a proto bylo potřeba zjistit konkrétní postup v tomto případě.

Na postupu v dané situaci se respondenti shodují, pokud je kapacita aktivity naplněna, může být odsouzený být veden jako čekatel, pokud se takto dohodne s garantem aktivity.

Otázka č. 9: Na základě z. č. 58/2017 Sb. došlo ke změně vnější diferenciaci věznic a v té souvislosti nastaly změny i v diferenciaci vnitřní. Jakým způsobem se tato změna dotkla programů zacházení?

Závěrečné otázky dotazníku se vztahují k zákonu č. 58/2017 Sb., díky kterému došlo ke změně vnitřní a vnější diferenciaci věznic. Cílem těchto otázek bylo zjistit jakou měrou se tento zákon dotkl a ovlivnil programy zacházení.

Jak všichni respondenti uvedli, tato změna se programů ani aktivit programů zacházení prakticky nedotkla, jen u některých odsouzených došlo k aktualizaci programu zacházení.

Otázka č. 10: Jak často hodnotíte program zacházení na základě z. č. 58/2017 Sb.?

Cílem poslední otázky bylo navázat na otázku předešlou, tedy zjistit, jakým způsobem se zákon č. 58/2017 Sb. podílel na změně v četnosti hodnocení plnění programu zacházení.

Syntézou odpovědí na tuto otázku u všech respondentů bylo, že program zacházení u odsouzených vyhodnocuje příslušný vychovatel daného oddílu. Toto vyhodnocení probíhá jednou za tři měsíce, u odsouzených ve výstupním oddílu jednou za dva měsíce.

4.5 INTERPRETACE A DISKUSE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V rámci statistické části výzkumu byly představeny hlavní subjekty výzkumu, tedy osoby odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody. Byly brány v potaz statistické údaje pro celou Českou republiku, které pro rok 2017 zprostředkovala Vězeňská služba ČR prostřednictvím statistické ročenky.

Pro práci speciálního pedagoga či vychovatele je důležité znát a mít představu o typologii odsouzených s kterými přichází do styku. Údaje o konkrétních odsouzených jsou zpracovávány v rámci komplexní zprávy, ale pro tvorbu nových aktivit programů zacházení či modifikaci aktivit stávajících může velmi dobře posloužit i plošná představa o průměrném věku, rodinném stavu, dosaženém vzdělání, míře recidivy a charakterových vlastnostech odsouzených.

Zjištěné statistické údaje mohou být dobrým stavebním kamenem pro případnou další výzkumnou činnost, například pro porovnání statistik v rámci celé ČR se statistikami z Vazební věznice Praha-Pankrác a následné zkoumání jakou měrou je ovlivněna skladba odsouzených faktem, že se tato věznice nachází v hlavním městě.

Provedeným dotazníkovým šetřením byla definována náplň práce speciálního pedagoga a vychovatele v OVT Vazební věznice Praha-Pankrác. Byla prokázána první hypotéza, tedy že náplň práce speciálního pedagoga a vychovatele v rámci OVT Vazební věznice Praha-Pankrác není identická.

Přestože náplň práce obsahuje několik shodných úkonů, například účast na jednání poradních orgánů ředitele věznice a vedení aktivit programu zacházení, obsahuje také úkoly odlišného zaměření. Lze říci, že charakter vychovatelovy práce je spíše praktického zaměření, tedy je zaměřena na konkrétní práci s odsouzenými, vychovatel usměrňuje jemu svěřené odsouzené a zná vztahy v přiděleném oddílu, dále zabezpečuje realizaci práva odsouzených na přijetí korespondence a balíčku, vede početní a jmenný přehled odsouzených a rozhoduje o jejich ubytování do jednotlivých ložnic a cel. Činnost speciálního pedagoga má více administrativní charakter, neboť je pověřen metodickým dohledem nad vychovateli, zpracovává aktuální seznam všech aktivit programů zacházení a zpracovává komplexní pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy.

Druhá hypotéza byla potvrzena, nejžádanějšími vzdělávacími aktivitami v OVT Vazební věznice Praha-Pankrác jsou vskutku jazykové aktivity. Výzkum však ukázal, že stejnou měrou je žádaná také aktivita Právní minimum.

Důvodem je využitelnost těchto jazykových aktivit po propuštění z VTOS, tedy v civilním životě odsouzených, protože znalosti cizích jazyků jsou zaměstnavateli na velkém množství pracovních pozic požadovány. Aktivita Právní minimum může napomoci odsouzeným k lepší znalosti trestního práva, což může vést k lepšímu pochopení spáchané trestné činnosti a k vyvarování se páčání trestné činnosti nové po propuštění na svobodu.

Třetí hypotéza byla zaměřena na speciálně výchovné aktivity v OVT ve Vazební věznici Praha-Pankrác. Bylo predikováno, že nejžádanější aktivitou je sociálně právní poradenství na základě využitelnosti znalostí z oblasti práva zmíněné výše. Tato hypotéza se potvrdila, ale je nutné zmínit překvapivé zjištění, že stejnou měrou je oblíbená také aktivita Arteterapie a relaxační metody.

Tento výsledek dokazuje, že aktivity, které se kreativní cestou zaměřují na snížení vnitřní tenze odsouzených a na rozvíjení a vytváření představivosti ve vnímání reálného a imaginárního světa, mají mezi odsouzenými velkou oblibu a jsou tedy nedílnou a potřebnou součástí nabídky aktivit programů zacházení.

Prostřednictvím čtvrté hypotézy bylo predikováno, že nejžádanější zájmovou aktivitou v rámci OVT ve Vazební věznici Praha-Pankrác je Klub náročného filmového diváka. Tato hypotéza vycházela z osobní zkušenosti autora práce, nebyla však potvrzena. Klub náročného filmového diváka je nepochybně oblíbenou aktivitou, přesto jeho oblíbenost není dle respondentů taková jako u jiných aktivit. Důvodem může být například pasivita odsouzených při vykonávání této aktivity.

Dle speciálních pedagogů a vychovatelů jsou nejžádanější aktivity v této oblasti Tělocvična a Keramika. Tělocvična je oblíbenou aktivitou, protože pomáhá naplnit potřebu pohybu a pohybově aktivní činnosti, která jinak, mimo pravidelných vycházek a pracovních aktivit, odsouzeným chybí. Keramika podporuje přirozenou tvořivost lidské bytosti, umožňuje odsouzeným zdokonalování se v keramických technikách a podporuje estetické cítění odsouzeného.

ZÁVĚR

Programy zacházení a aktivity programů zacházení jsou nezbytnou součástí penitenciární péče. Jejich prostřednictvím je možné působit na odsouzeného takovým způsobem, který má napomoci přehodnocení hledisek jeho dosavadního života, a tedy jeho znovuzачlenění do společnosti.

Cílem bakalářské práce bylo poskytnout ucelený náhled na problematiku programů zacházení a aktivit programů zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác. Práce poskytuje kontext potřebný k pochopení a orientaci v dané problematice.

Práce ve stručnosti pojednávala o historii vězeňství, která byla zaměřena především na situaci na našem území v devatenáctém a dvacátém století, kapitola byla rozšířena o historii Vazební věznice Praha-Pankrác od jejího vzniku až do současnosti.

Dále bylo také přiblíženo současné fungování Vazební věznice Praha-Pankrác se zaměřením na oddělení výkonu trestu a život odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody. Byla vysvětlena některá práva a povinnosti odsouzeného, včetně funkce výstupního oddílu.

Hlavním přínosem teoretické části práce bylo zmapování konkrétních aktivit programů zacházení, které v roce 2018 ve Vazební věznici Praha-Pankrác reálně probíhaly. Byly definovány programy zacházení jako takové, dále jednotlivé pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity. U jednotlivých aktivit, mimo aktivit pracovních, byl uveden název aktivity, komu je aktivita určena, kým a kde je aktivita vedena, a také náplň a forma aktivity.

Výzkumným cílem práce bylo nejen představení subjektů, kterých se programy zacházení týkají, prostřednictvím definice určitých klíčových kritérií za pomoci statistických dat, která byla získána Vězeňskou službou ČR v roce 2017, ale také zkoumání názorové hladiny speciálních pedagogů a vychovatelů oddělení výkonu trestu Vazební věznice Praha-Pankrác, jehož prostřednictvím byla porovnána náplň práce speciálního pedagoga a vychovatele a určeny nejoblíbenější aktivity programů zacházení mezi odsouzenými, dle názoru těchto zaměstnanců.

Díky systematickému představení jednotlivých pracovních, vzdělávacích, speciálně výchovných a zájmových aktivit, které v roce 2018 ve Vazební věznici Praha-Pankrác skutečně probíhaly, může být práce přínosem nejen pro studenty speciální pedagogiky, kteří by se v budoucnu rádi ucházeli o místo speciálního pedagoga či vychovatele ve vězeňství, ale také pro speciální pedagogy a vychovatele z jiných věznic, kterým může sloužit jako inspirace nových, jimi doposud nevyužívaných, aktivit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BIEDERMANOVÁ, E., a M., PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-115-8.

ČERNÍKOVÁ, V., a V., MAKARIUSOVÁ. *Sociální ochrana*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-36-x.

ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

FISCHER, S. *Etopedie v penitenciární praxi*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. ISBN: 80-7044-772-9

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil V., JŮVA, přeložil V., HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

JŮZL, M. *Penitenciariстика jako věda žalární*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

KÝR, A., KAFKOVÁ, A., a L., FÁBRYOVÁ. *Z minulosti do přítomnosti pankrácké věznice: (1889-2009): publikace u příležitosti 120. výročí založení věznice*. Praha: Vazební věznice Praha-Pankrác, 2009.

České věznice. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2008.

Časopisy

České vězeňství. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2017, roč. 25, č. 1. ISSN 1213-9297.

Historická penologie. Praha: Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2004, roč. 2, č. 4. ISSN 2533-803X.

Historická penologie. Praha: Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2012, roč. 9, č. 1. ISSN 2533-803X.

Seznam použitých internetových zdrojů

Kýr, A. *Historie*. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 08.02.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/historie/>

Aktuální počty zaměstnaných vězňů. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 14.02.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu/>

European Prison Education Association [online]. Copyright © [cit. 10.02.2019]. Dostupné z: http://www.epea.org/wp/wp-content/uploads/Education_In_Prison_02.pdf

Odsouzení budou uklízet Prahu 4. Vazební věznice Praha Pankrác. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 14.02.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-pankrac/novinky/zamestnavani-odsouzenych/odsouzeni-budou-uklizet-prahu-4/>

Programy pro obviněné. Vazební věznice Praha Pankrác. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 31.01.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-pankrac/o-nas/vykon-vezenstvi/programy-pro-obvinene/>

Programy zacházení. Vazební věznice Praha Pankrác. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 14.02.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-pankrac/o-nas/vykon-vezenstvi/programy-zachazeni/>

Přínosy nové vnější diferenciaci. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 31.01.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zmena-vnejsi-diferenciace/prinosy-nove-vnejsi-diferenciace/>

Vězeňská služba ČR připravuje přechod na novou vnější diferenciaci. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 31.01.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/novinky/5338/>

Zámečnictví a kovoobrábění. Zámečnictví a kovoobrábění [online]. Copyright © 2018 [cit. 14.02.2019]. Dostupné z: <https://www.arestshop.cz/>

Zaměstnávání vězňů. Generální ředitelství. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 14.02.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/>

Ostatní zdroje

Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, nařízení č. 44, 2018

Souhrnný plán aktivit pro rok 2018. Zpracovaný zaměstnanci OVT Vazební věznice Praha-Pankrác. 2018

Statistická ročenka 2017. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2018

Vnitřní řád pro odsouzené Vazební věznice Praha-Pankrác. 2018

„Zastav se, zamysli se, změň se“. Metodický materiál Vězeňské služby České republiky

Zákon č. 117/1852 ř. z. trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. 1852. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Zákon č. 126/1945 Sb. dekret presidenta republiky o zvláštních nucených pracovních oddílech. In: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. 1945, částka 53, s. 296.

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=126&r=1945>

Zákon č. 231/1948 Sb. zákon na ochranu lidově demokratické republiky. In: Sbírka zákonů republiky Československé. 1948, částka 85, s. 1461-1473. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=231&r=1948>

Zákon č. 59/1965 Sb. zákon o výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. 1965, částka 30, s. 317-319. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=59&r=1965>

Zákon č. 555/1992 Sb. zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážci České republiky. In: Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky. 1992, částka 112, s. 3297-3302.
Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=555&r=1992>

Zákon č. 293/1993 Sb. zákon o výkonu vazby. In: Sbírka zákonů České republiky. 1993, částka 74, s. 1579-1584.
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1993&cz=293>

Zákon č. 18/1994 Sb. zákon o výkonu trestu odnětí svobody (úplné znění, jak vyplývá z pozdějších změn a doplnění). In: Sbírka zákonů České republiky. 1994, částka 6, s. 129-140. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=18&r=1994>

Zákon č. 169/1999 Sb. zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sbírka zákonů České republiky. 1999, částka 58, s. 3170-3187.
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1999&cz=169>

Zákon č. 101/2000 Sb. zákon o ochraně osobních údajů a změně některých zákonů. In: Sbírka zákonů české republiky. 2000, částka 32, s. 1521-1532.
Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=101&r=2000>

Zákon č. 58/2017 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Sbírka zákonů České republiky. 2017, částka 20, s. 590-594.
Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=58&r=2017>

SEZNAM ZKRATEK

OVT — oddělení výkonu trestu

SARPO — souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených

TPN — trvale pracovní nezařazení

VO — výstupní oddíl

VTOS — výkon trestu odnětí svobody

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Situační plán c. k. mužské trestnice v Praze (Pankrác)

z roku

1890.....**Chyba!**

Záložka není definována.6

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zaměstnanost vězňů v rámci celé ČR v letech

2011 až 2017

.....**Chyba!**

Záložka není definována.7

Tabulka 2: Věkové složení odsouzených v rámci ČR

k 31.12.

2017.....**Chyba!**

Záložka není definována.4

Tabulka 3: Členění odsouzených dle rodinného

stavu v rámci ČR k 31.12.

2017.....**Chyba!** **Záložka není**

definována.5

Tabulka 4: Členění odsouzených v rámci dosaženého vzdělání

k 31.12. 2017 v rámci ČR

.....**Chyba!** **Záložka není**

definována.7

Tabulka č. 5: Procentuální členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí

svobody k 31.12. 2017 v rámci

ČR.....Chyba! Záložka není
definována.8

Tabulka č. 6: Znázornění rozdílů mezi uvedenými
vzorci

chování.....Chyba!
Záložka není definována.9

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - DotazníkI

**Příloha B - Sbíрка nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky,
úvodní list nařízení č. 44..... II**

**Příloha C - Sbíрка nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky,
úvodní list nařízení č. 36..... III**

Příloha A - Dotazník

Dotazník k bakalářské práci

Dobrý den, jmenuji se Martin Klabouch a jsem studentem třetího ročníku bakalářského studia oboru speciální pedagogika — vychovatelství na univerzitě Jana Amose Komenského v Praze. Cílem mé bakalářské práce a také tohoto dotazníku je zmapování aktivit programu zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác. Tento dotazník je zcela anonymní, Vaše jméno nebude v práci zmíněno. Zároveň bych Vám chtěl poděkovat za Váš čas a vyplnění dotazníku.

Otázky

- 1) Na jaké pozici a jak dlouho ve Vazební věznici Praha Pankrác působíte?
- 2) Mohl/a byste v několika bodech shrnout náplň práce speciálního pedagoga/vychovatele ve vězeňství?
- 3) Kolik aktivit programu zacházení si vězeň vybírá?
- 4) Jak často dochází k aktualizaci, případně přidání nové aktivity do programu zacházení?
- 5) Které ze vzdělávacích aktivit programu zacházení jsou odsouzenými nejčastěji vykonávány? Proč jsou to právě tyto aktivity?
- 6) Které speciálně výchovné aktivity jsou mezi vězni nejvíce oblíbené?
- 7) Které zájmové aktivity jsou mezi vězni nejoblíbenější?
- 8) Stává se, že poptávka vězňů po nějaké aktivitě je natolik velká, že převyšuje kapacitní možnosti dané aktivity? Jak se v takovém případě postupuje?
- 9) Na základě z. č. 58/2017 Sb. došlo ke změně vnější diferenciaci věznic a v té souvislosti nastaly změny i v diferenciaci vnitřní. Jakým způsobem se tato změna dotkla programů zacházení?
- 10) Jak často hodnotíte program zacházení na základě z. č. 58/2017 Sb.?

SBÍRKA NAŘÍZENÍ
generálního ředitele Vězeňské služby České republiky

Ročník 2018

Nařízení č. 44,

**kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy
a programu zacházení odsouzeného**

Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční
stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů, **s t a n o v í m**

ČÁST PRVNÍ
OBECNÁ USTANOVENÍ

§ 1
Úvodní ustanovení

(1) Účelem tohoto nařízení je stanovit postup při zpracování a aktualizaci komplexní zprávy o odsouzeném ve vazebních věznicích a věznicích (dále jen „věznice“, není-li dále uvedeno jinak) po jeho nástupu do výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „výkon trestu“) v podmínkách Vězeňské služby České republiky (dále jen „Vězeňská služba“).

(2) Účelem je dále stanovit postup při zpracování programu zacházení odsouzeného, jehož prostřednictvím je naplňován účel výkonu trestu (dále jen „program zacházení“).

(3) Věznice vytváří odpovídající podmínky pro celkový proces zpracování komplexní zprávy a tvorbu a realizaci programu zacházení.

S B Í R K A N A Ř Í Z E N Í
generálního ředitele Vězeňské služby České republiky

Ročník 2013

Nařízení č. 36,

**kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném
prostřednictvím nástroje SARPO**

Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční
stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů, **s t a n o v í m**

ČÁST PRVNÍ

§ 1

Úvodní ustanovení

(1) Účelem tohoto nařízení je stanovit a jednotně upravit postup při zpracování komplexní zprávy o odsouzeném v podmínkách Vězeňské služby České republiky (dále jen „Vězeňská služba“) a zavést penitenciární nástroj Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených (dále jen „SARPO“) pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném a nahradit dosavadní způsob zpracování komplexní zprávy, včetně jejího formuláře.

(2) Dále je účelem ve vazebních věznicích a věznicích (dále jen „věznicích“) prostřednictvím komplexní zprávy provést hodnocení rizik a kriminogenních potřeb (dále jen „rizikové faktory“) u odsouzeného po jeho nástupu do výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „výkon trestu“), na jehož základě se tvoří a realizuje program zacházení, který směřuje ke snížení těch identifikovaných rizikových faktorů, jež zvyšují pravděpodobnost opakovaného páčání trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu (dále jen „recidiva“).

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Martin Klabouch

Obor: Speciální pedagogika — vychovatelství

Forma studia: prezenční

Název práce: Programy zacházení a aktivity programů zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác

Rok: 2019

Počet stran textu bez příloh: 53

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 16

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 20

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.